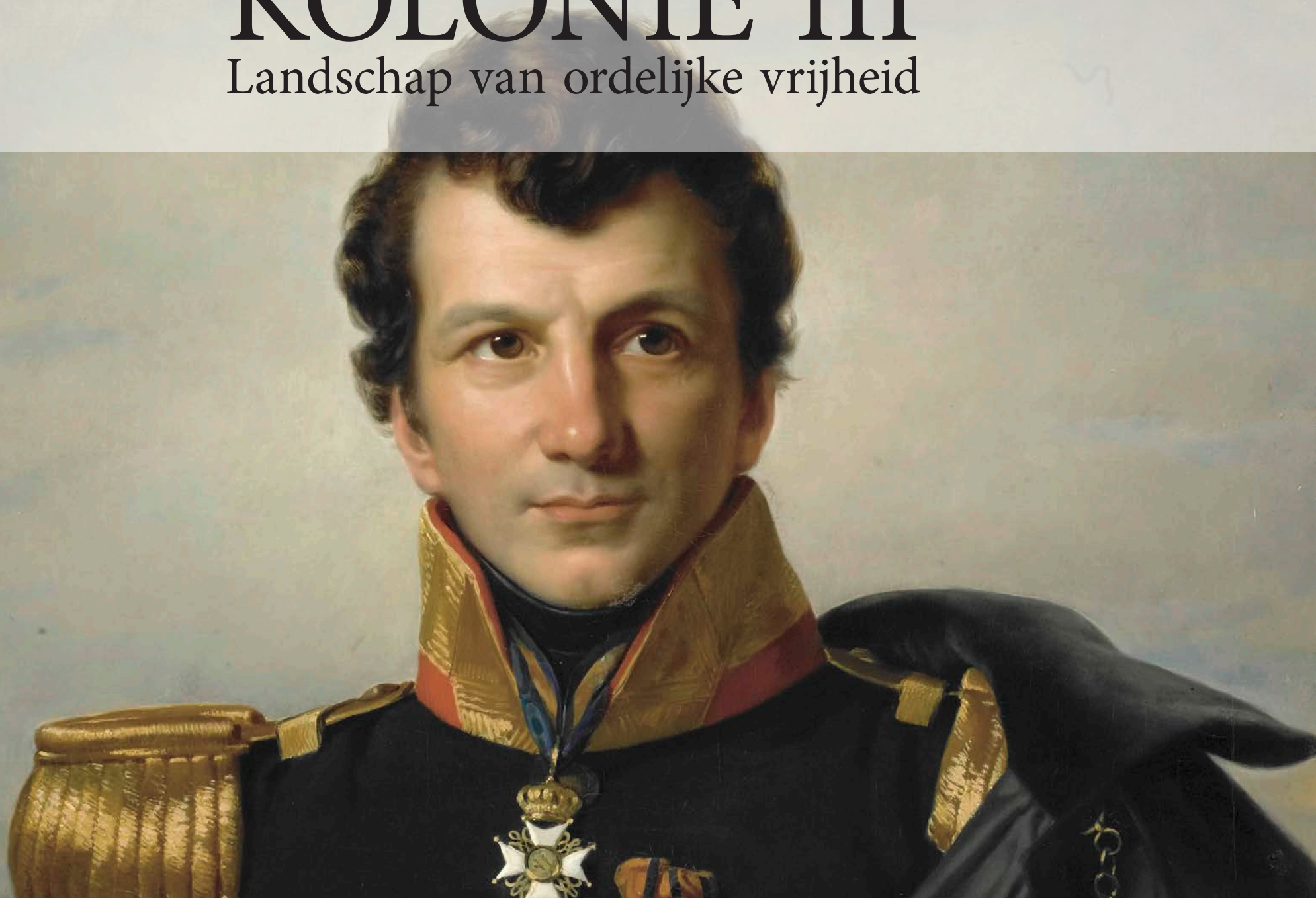

Robertjan Huizing

KOLONIE III

Landschap van ordelijke vrijheid

Voorblad:

Graaf Johannes van den Bosch

Cornelis Kruseman

Olieverf op doek, 1829

*„Luctor et Emergo”, „ik worstel en werk er mij op,”
zoo zal het dan wezen.*

- Johannes van den Bosch

KOLONIE III

Landschap van ordelijke vrijheid

Een beleidsadvies over de cultuurhistorische landschapselementen in Willemsoord

Auteur:
Opdrachtgever:
Datum:
Interne begeleider
Externe begeleider:
Overige belanghebbenden:
Opmaak:

Robertjan Huizing
Dorpsbelang Willemsoord
2015, 1 Juni
Dan Assendorp
Randy Leeper
gemeente Steenwijkerland, Eelerwoude
Jacqueline Speelman

Voorwoord

Op de omslag van dit rapport staat het portret van Johannes van den Bosch afgebeeld. Zijn gedachtengoed heeft een unieke vorm gegeven aan de woeste gronden van Willemsoord. Het landschap dat hij heeft gecreeërd voor de mens heeft grote sociale gevolgen gehad voor onze ontwikkeling als mens in Nederland. Zijn ideeën mogen niet vergeten worden bij de herinrichting en het herstel van landschapselementen van het dorp Willemsoord.

Tijdens het onderzoek heb ik de nodige enthousiastelingen beanaderd. Een aantal van deze mensen zou ik hier graag willen bedanken. Met name Wil Schackmann voor het leveren van informatie over het landschap, Marja van den Broek voor de tijd die zij heeft genomen om mijn vragen te beantwoorden en Jan Mensink voor de foto's, zijn tijd en het uitlenen van een boek over de Maatschappij van Weldadigheid.

Het onderzoek heeft mij veel nieuwe inzichten gegeven en heb veel kunnen leren over de aanpak van een uitgebreid project als deze. Er waren veel keuzes die gemaakt moesten worden en dat viel mij zwaar. Er zijn veel afzonderlijke elementen in Willemsoord waar uitgebreid onderzoek naar gedaan kan worden. Ik ben blij dat ik een bijdrage heb kunnen leveren aan het herstel van Willemsoord en heb mogen inzien hoe bijzonder dit historische landschap eigenlijk is. Ik hoop dat ik in dit rapport deze passie over kan brengen en ieder die dit rapport leest net zo enthousiast wordt over de kolonie Willemsoord als ik en de mensen die ik heb mogen interviewen.

- Robertjan Huizing, 2 juni 2015

Inhoudsopgave

Voorwoord

Samenvatting	5
1. Inleiding	7
2. Methode	10
3. De kolonie Willemsoord	12
4. Herinnering aan vervlogen tijden	16
5. Cultuurhistorische waardering	23
6. Willemsoord in de toekomst	29
7. Conclusies en aanbevelingen	35
Bijlagen	39
<i>Literatuurlijst</i>	54

Vanuit Dorpsbelang Willemsoord en gemeente Steenwijkerland is een belang ontstaan naar een helder beeld van de huidige laan- en landschapsstructuren en de mogelijkheid tot herstel van verminderd zichtbare en verdwenen elementen. Dit is vooral naar aanleiding van de opgestelde dorpsplannen, het project 'dorp in zicht' en de aanvraag van het Unesco Werelderfgoedstatus.

Over de koloniën is veel geschreven, zo is er veel informatie beschikbaar over het wel en wee van de mensen in de koloniën. Waaronder veel over het huisvesten en het zorgen voor werkgelegenheid van de kolonisten. Toch wordt er maar weinig gesproken over de lanen die zijn aangelegd. Zij zijn het fundament van een kolonie als Willemsoord. Deze landschappelijke structuren waren en zijn nog steeds wel degelijk van belang. Lanen werden aangelegd om te zorgen voor orde, netheid en efficiëntie en geven een strakke uitstraling aan het geheel. Vandaag de dag vormen de lanen één van de belangrijkste dragers van de kenmerken binnen de koloniën. Niet alleen de lanen vormden het weggennet maar ook liepen achter de koloniehuisjes wandelpaden, de zogenaamde koloniepadijjes. De koloniepadijjes zijn vrijwel verdwenen, mede door het verdwijnen van veel van de koloniehuisjes, maar nog wel zichtbaar zijn de houtwallen. Naast de lanen zijn ook de nog aanwezige houtwallen belangrijk voor de uitstraling van de kolonie.

De conclusie is dat veel van de lanen nog in het landschap aanwezig zijn en dat een aantal in aanmerking komen voor herstel. De houtwallen verdienen echter meer aandacht en zullen moeten worden hersteld en waar mogelijk nieuw worden aangelegd omdat ze in het huidige landschap veelal zijn verdwenen, dit geldt ook voor de koloniepadijjes. Van de houtwallen en de koloniepadijjes zullen in ieder geval een gedeelte terug moet komen in het landschap.

Dit landschapsherstel kan tot stand komen wanneer Dorpsbelang Willemsoord het voortouw neemt en overleg gaat plegen met belanghebbende partijen in het gebied, zoals de gemeente Steenwijkerland, particulieren (inwoners), agrariërs en andere ondernemers. Het is tijdens het onderzoek gebleken dat meerdere partijen open staan voor herstel en verandering. Zo zijn diverse partijen al aangemeld bij de Groene en Blauwe Diensten Overijssel, een langdurig samenwerkingsband die landschapsherstel mogelijk maakt. Deze dienst zorgt ervoor dat particulieren en agrariërs in aanmerking komen voor subsidie. Het is belangrijk dat meer mensen het nut van landschapsherstel inzien en zullen zowel inwoners als andere betrokken partijen zorgvuldig moeten worden geïnformeerd over de taken van de Groene en Blauwe Diensten.

Willemsoord rond 1820, gravure door D. Sluyster

1

Willemsoord is een relatief klein dorp in Noord-west Overijssel, grenzend aan de provincies Drenthe en Friesland. In 1820 is het dorp als derde kolonie van de Maatschappij van Weldadigheid gesticht. De in 1818 door Johannes van den Bosch opgerichte maatschappij had als doel verpauperde landgenoten, na de Franse bezetting, een nieuwe basis van bestaan te bieden. Het is de basis geweest voor het moderne denken over maatschappelijke gelijkheid en verbetering van leefomstandigheden.

Een aantal koloniën (waaronder Frederiksoord en Wilhelminaoord) werden de vrije koloniën genoemd; men kon hier werken en wonen en de kolonie vrijwillig weer verlaten. Dit was bijvoorbeeld niet het geval voor andere koloniën als Veenhuizen en Ommerschans.

De koloniën kenmerken zich vooral door de ontginningspatronen, kleine koloniehuisjes en grote boerenhoeves. In de loop van de eeuwen werden door de maatschappij schulden opgebouwd waardoor omstreeks 1920 Willemsoord in delen werd verkocht. In de loop van de jaren heeft de ontwikkeling van het dorp Willemsoord niet stilgestaan en is er, mede door niet meer onderdeel te zijn van de Maatschappij

van Weldadigheid, veel veranderd. Vooral vanaf het begin van de jaren zestig is er veel gewerkt aan woningbouw en infrastructuur. Veel van de landschappelijke structuren van de kolonie Willemsoord zijn met de tijd dan ook verdwenen en/of doorsneden.

Ondanks en misschien wel dankzij de veranderingen is gebleken dat de achtergrond van Willemsoord waardevol is en dient het voor de toekomst te worden behouden, beschermen en ontwikkelen (o.a. vermeld in de *Nota Belvédère* en de *dorpsplannen*). Dorpsbelang Willemsoord heeft zowel voor op korte als lange termijn dorpsvisies opgesteld, waarin de visie voor de lange termijn 'onderweg naar overmorgen' (Bos, 2010) een handreiking biedt op weg naar 2020. Daarnaast is met het project 'dorp in zicht' de bewoners gevraagd om kenmerkende en waardevolle locaties in beeld te brengen (d.m.v. foto's) die behouden moeten blijven. Het ging zowel om bebouwing als landschaps- en natuurelementen. Dorpsbelang Willemsoord hecht grote waarde aan het behoud van de lanenstructuur en waar mogelijk herstel en uitbreiding. Tevens is er een belangrijke rol voor groen in de leefomgeving weggelegd.

De bescherming van de natuur- en cultuurhistorische elementen uit het dorpsplan in combinatie met de historische achtergrond van Willemsoord en de aanvraag tot Werelderfgoedstatus, gaf bij dorpsbelang Willemsoord aanleiding tot de vragen of de ligging van de historische landschappelijke structuren kunnen worden onderzocht, de wijze waarop deze beschermd kunnen worden en welke mogelijkheden er zijn om deze structuren terug te brengen in het landschap. Om deze vragen te kunnen beantwoorden is de opdracht als (*zijnde afstudeerproject*) ondergebracht bij adviesbureau en rentmeesters kantoor Eelerwoude in Diever, wat maakt dat Eelerwoude de opdrachtgever is. Dhr. Randy Leeper zal dit proces vanuit Eelerwoude en dorpsbelang begeleiden. In opdracht van adviesbureau en rentmeesters-kantoor Eelerwoude, zal er onderzoek worden gedaan naar de historische landschappelijke structuren binnen de voormalige kolonie Willemsoord. Met landschappelijke structuren wordt bedoeld: verkavelingspatronen zoals lanen, landerijen, wateren en daarnaast bossen en paden. De vraag naar dit onderzoek is gekomen vanuit dorpsbelang Willemsoord en de gemeente Steenwijkerland. Naar aanleiding van de opgestelde dorpsplannen, het project 'dorp in zicht' en de aanvraag naar Werelderfgoedstatus, vroegen beide partijen zich af waar de

(*landschappelijke*) structuren hebben gelegen, wat er nog van over is en welke mogelijkheden er liggen om dit te behouden en weer zichtbaar te maken.

Er wordt gesproken over 'lanen' omdat dit de beeldbepalende landschappelijke structuren zijn van de Koloniën van Weldadigheid. Naast de lanen worden ook andere structuren in het onderzoek meegenomen, zo ook verdwenen structuren.

Opbouw rapport

De toegepaste methoden van dit onderzoek zijn weergegeven in hoofdstuk 2.

In hoofdstuk 3 begint de eerste paragraaf met de beschrijving van het dorp Willemsoord, zoals dat er nu uit ziet. Daarna is de ontstaanswijze van de koloniën en Willemsoord omschreven gevolgd door de derde paragraaf waar dieper is ingegaan op de landschappelijke veranderingen rond Willemsoord.

Hoofdstuk 4 geeft een beschrijving van de landschapselementen die vanuit de kolonietijd bewaard zijn gebleven.

In hoofdstuk 5 worden de afzonderlijke landschapselementen voorzien van een waarde, gevolgd door de selectie van welke elementen in aanmerking komen voor herstel.

Het perspectief is uitgewerkt in de paragrafen huidige beleid en geeft weer hoe de landschapselementen in het landschap behouden moeten blijven en welke in aanmerking komen voor herstel. Dit is behandeld in hoofdstuk 6.

De conclusies en aanbevelingen, ten bate van dit onderzoek, staan onder hoofdstuk 7.

Een aantal kaarten zijn in de bijlage opgenomen om de teksten in dit rapport te verduidelijken, het gaat dan om historische kaarten en kaarten die het landschapsherstel weergeven. Tot slot zijn in het literatuuroverzicht de bronnen weergegeven die een bijdrage hebben geleverd aan de informatievoorziening van dit rapport.

n.b. In dit rapport wordt nogal vaak gebruik gemaakt van straatnamen om de ligging van bepaalde structuren aan te geven. Ter verduidelijking is in bijlage (...) een aparte kaart opgenomen waarop de straatnamen zijn aangegeven. Om het rapport overzichtelijk te houden wordt hier niet telkens naar verwezen.

Onderzoeksvraag en deelvragen

Om de opdracht uiteindelijk goed tot uitvoer te kunnen brengen is het van belang om tot een juiste onderzoeksvraag te komen met meerdere specifieke deelvragen. De onderzoeksvraag luidt als volgt:

Welke mogelijkheden en kansen liggen er binnen de kolonie Willemsoord voor behoud, herstel en ontwikkeling van de historische landschappelijke structuren?

Deze vraag is alomvattend geformuleerd en probeert met ondersteuning van de deelvragen tot concrete antwoorden te komen. De deelvragen zijn onderverdeeld in het gedeelte inventarisatie, waardering en selectie en perspectief.

Inventarisatie

- *Hoe zijn de landschappelijke structuren ten tijde van de kolonie ontstaan?*
- *Welke functie(s) hadden de landschappelijk structuren?*
- *Hoe zijn de structuren ontwikkeld ten tijde van de kolonie?*
- *Welke nieuwe ontwikkelingen hebben zich voorgedaan met betrekking tot de structuren?*

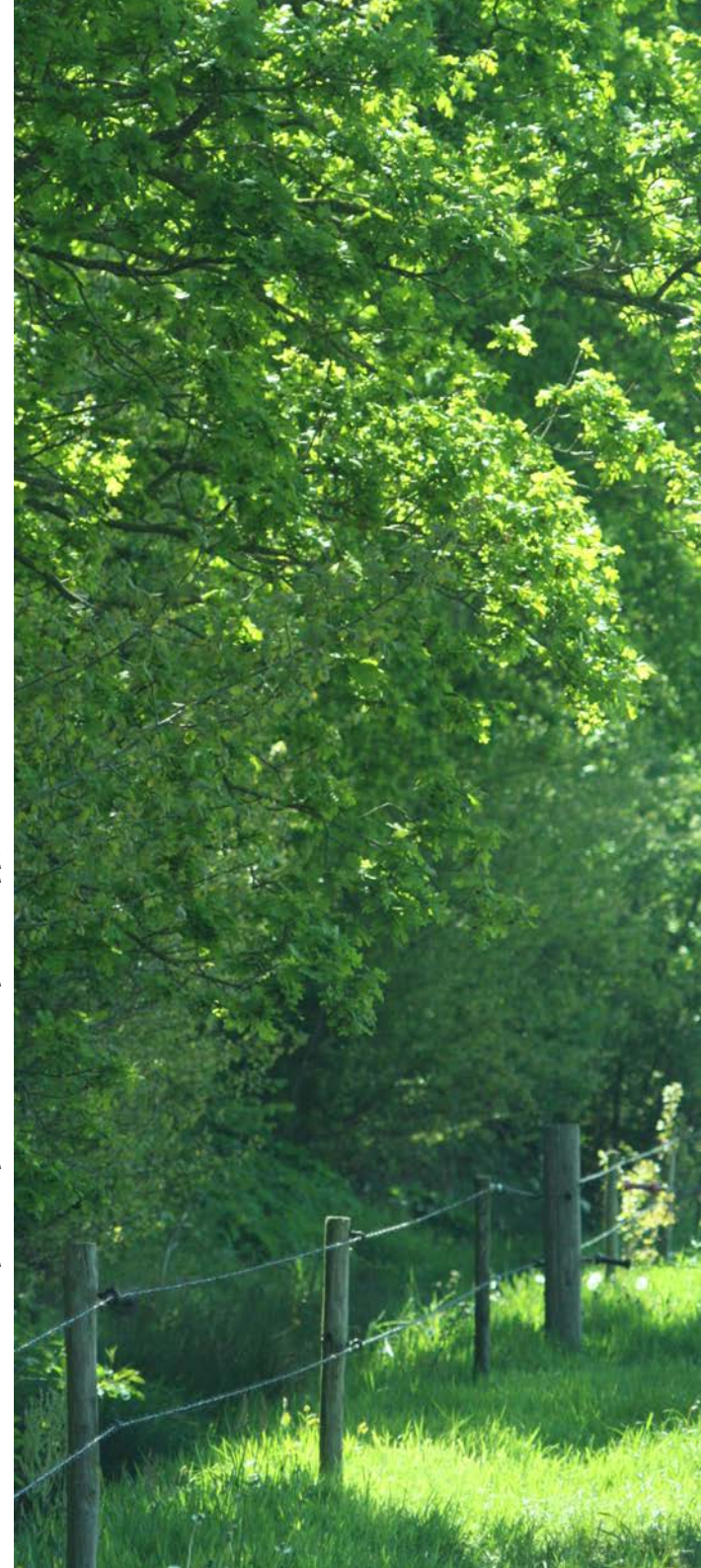
Waardering en selectie

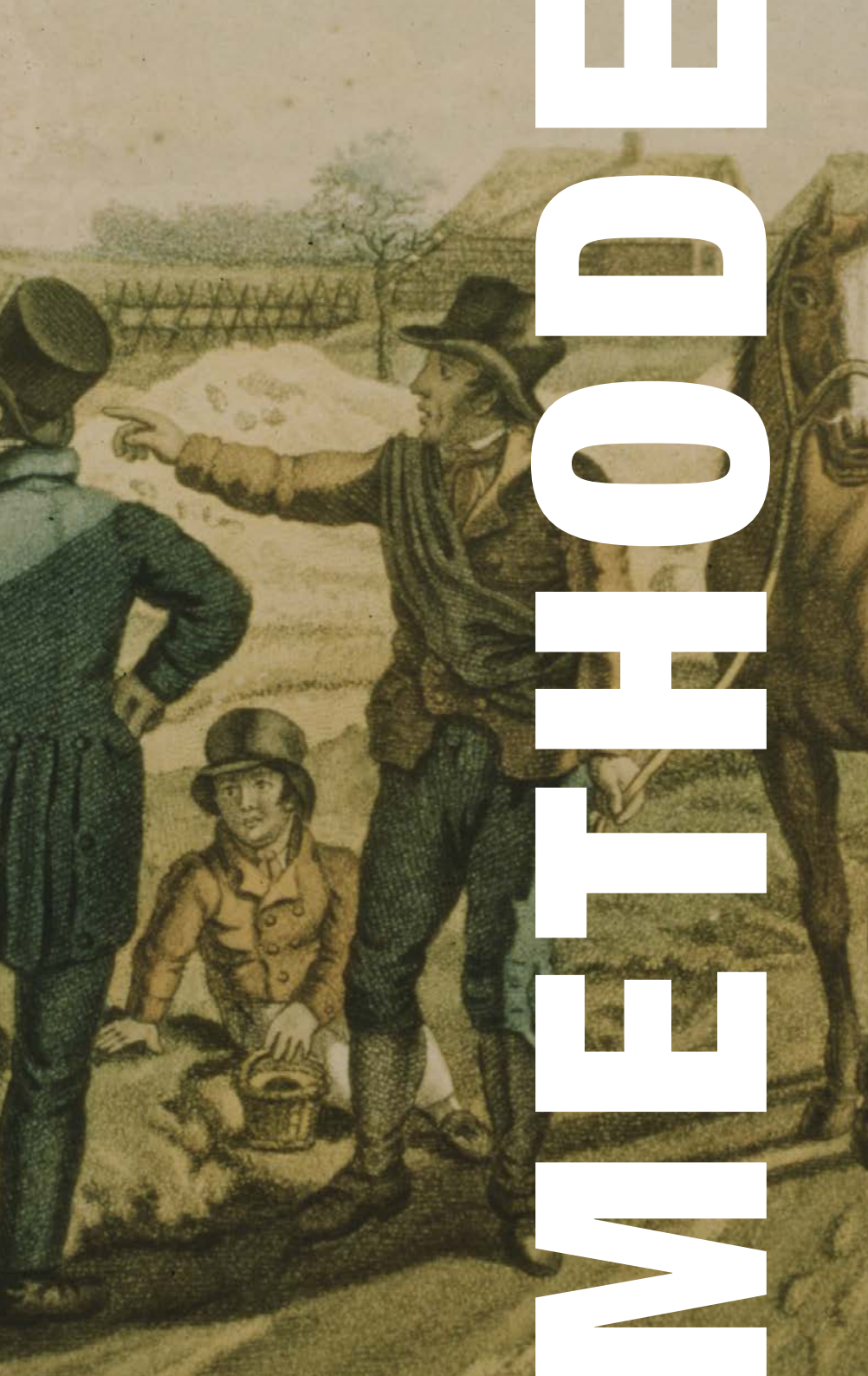
- *Welke structuren refereren nog aan een historische plek of gebeurtenis?*
- *Welke structuren komen in aanmerking voor behoud en herstel?*

Perspectief

- *Welke mogelijkheden zijn er om verdwenen structuren terug te brengen in het landschap?*
- *Voor welke doeleinden kunnen de structuren tegenwoordig een belangrijke functie hebben?*
- *Welke extra status kunnen aan de structuren worden verleend?*
- *Op welke wijze kan er in de toekomst worden omgegaan met de lanenstructuren?*

Olde Meinenbos, aangrenzend Marijenkampen

Frederiksoord rond 1820, gravure door D. Sluyter

2

In het eerste deel van dit project is informatie verzameld (inventarisatie) aan de hand van bestaande bronnen, waaronder boeken, rapporten, kaart- en archiefmateriaal. Daarnaast is er contact gelegd met diverse instanties zoals de Maatschappij van Weldadigheid, het Drents Archief, Dorpsbelang Willemsoord en de gemeente Steenwijkerland. Ook het toepassen van Oral History heeft bijgedragen aan de totstandkoming van dit rapport. Hiervoor heeft een interview plaatsgevonden met een oud inwoner van Willemsoord.

De veldbezoeken en de inbreng van deskundigen en belanghebbenden over de bekende en de verwachte historische landschappelijke waarden en de ontwikkelingen vormden een belangrijk onderdeel binnen de informatievoorziening. Hierna is de verzamelde informatie bestudeerd en geordend in mate van functionaliteit.

Aan de hand van deze informatie is het gebied afgebakend, wat gebaseerd is op de oorspronkelijke grenzen die de Maatschappij van Weldadigheid hanteerde omstreeks halverwege de 19^e eeuw. Omdat de meeste gronden waren aangekocht en er weinig veranderingen meer plaatsvonden in de kadastrale begrenzing, maakt dit de keuze voor de gebiedsbegrenzing. Vanuit de huidige situatie worden de historie en de ontwikkelingen van het gebied omschreven, waar vanuit een breed kader (*de oprichting van de Maatschappij van Weldadigheid*) word toegelegd naar het onderzoeksgebied Willemsoord en gekeken welke landschapsstructuren nog in het landschap liggen.

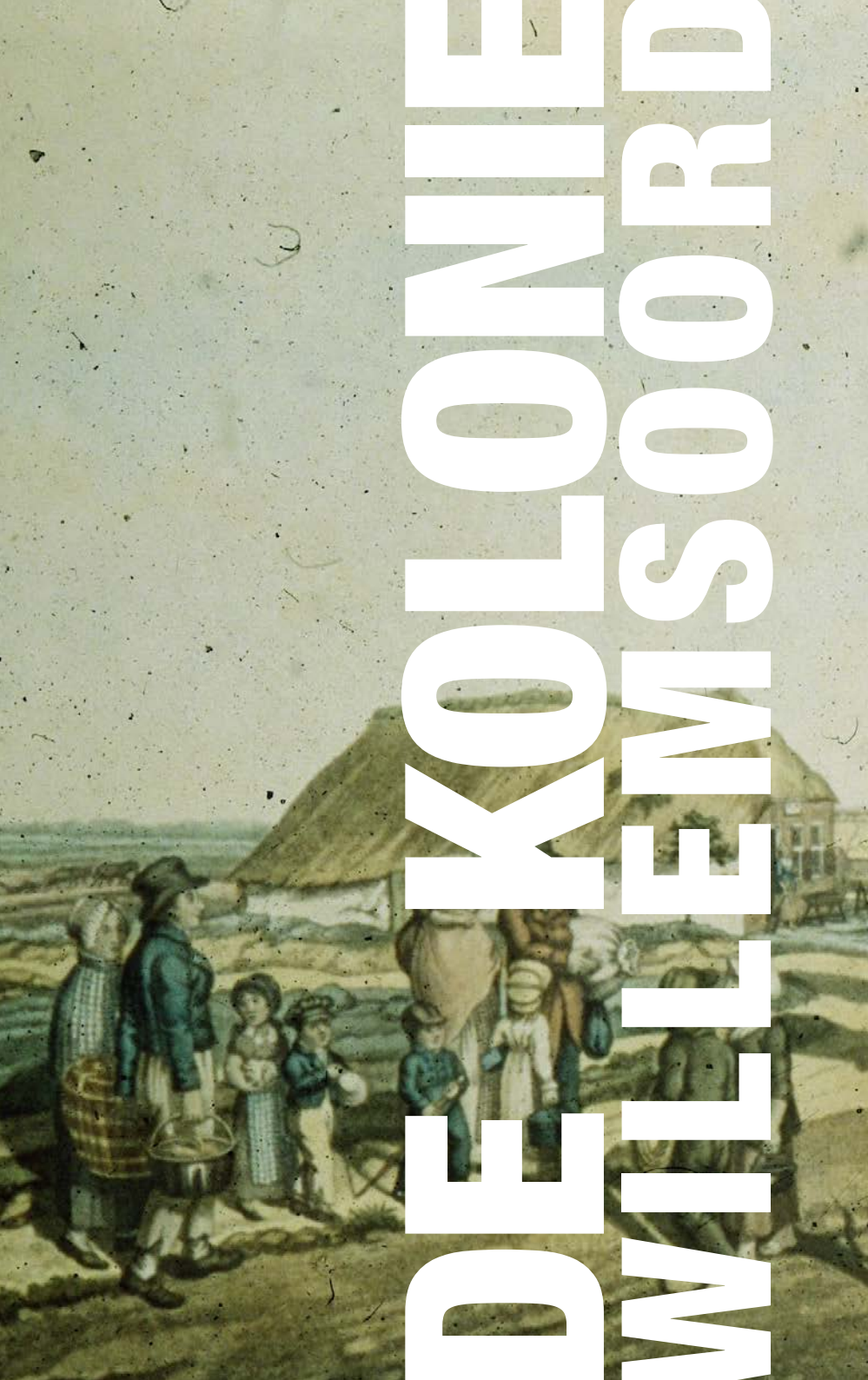
Na de inventarisatie volgt de waardering van de historische landschapsstructuren. Dit gebeurt aan de hand van bepaalde vastgestelde criteria zoals bijvoorbeeld de fysieke kwaliteit: gaafheid en inhoudelijke kwaliteiten als: zeldzaamheid, kenmerkendheid, ouderdom, diversiteit en samenhang (*ensemblewaarde*). Omdat nieuwe ontwikkelingen zich voordoen (zoals de aanvraag tot definitieve plaatsing op de UNESCO Werelderfgoedlijst) kan bij de gemeente het toekennen van een waardeoordeel zinvol zijn.

In het waardeoordeel is geen score toegekend omdat o.a. bepaalde landschapselementen landelijk en regionaal gezien niet zeldzaam zijn maar juist wel een bijzonderheid vormt voor de koloniën. De koloniepadden worden gewaardeerd om de historische waarde, wat niet overeenkomt met de huidige situatie. Dit maakt het lastig om een score aan de landschapselementen toe te kennen. Als gevolg van de waardering is een selectie gemaakt middels de methode van Vervloet. Hierbij is onder andere gekeken naar welke tijdlaag/lagen van belang zijn voor het behoud en herstel van de landschapselementen. Het perspectief vormt het laatste onderdeel van het rapport en geeft in zowel woord als beeld een overzicht van de cultuurhistorische waarden en geeft een antwoord op de gestelde onderzoeksvraag.

Er is weergegeven welke structuren moeten worden veiliggesteld en welke opgenomen moeten worden in het bestemmingsplan, wat tevens het ontwikkelingsperspectief is voor de inrichting van de landschappelijke structuren binnen Willemsoord en de aanbevelingen voor verder onderzoek (*Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2012*).

Baron van Welderen Rengerslaan, houtwallen vormen de grens met Friesland

Willemsoord rond 1820, gravure door D. Sluyter

DE KOLONIE WILLEMSOORD

3

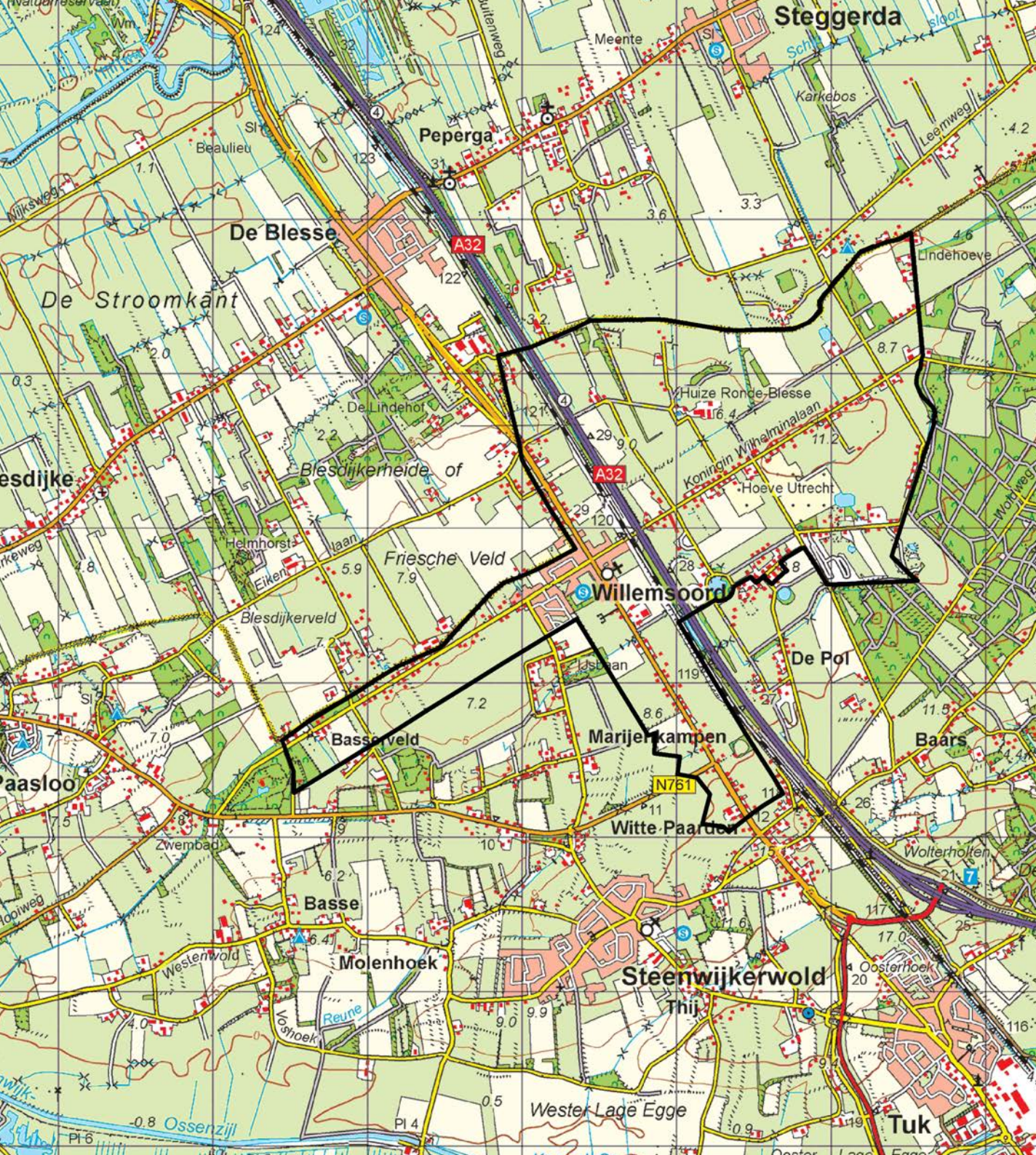
Hoe ziet Willemsoord er tegenwoordig uit? Wanneer en op welke wijze is Willemsoord als kolonie ontstaan? en hoe zag dit koloniale landschap eruit? Allemaal vragen die in dit hoofdstuk worden beantwoord.

De eerste paragraaf behandelt hoe het dorp er tegenwoordig uitziet. Hierin staat globaal de informatie over het dorp en is meer informatie opgenomen dan alleen de landschapselementen. Het tweede deel verteld over hoe de koloniën zijn ontstaan en welke ontwikkelingen in de loop van de tijd hebben plaatsgevonden. Paragraaf 3.3 geeft weer hoe het landschap er tijdens de Maatschappij uit zag.

3.1 Willemsoord anno nu

Het in 1820 gestichte dorp Willemsoord is een relatief klein dorp gelegen in de kop van Overijssel. Het vormt één geheel met de buurtschappen De Pol en de Ronde Blesse. Het noordelijke deel van het dorp grenst aan de provincie Friesland en het oostelijke aan de provincie Drenthe. (Fig 1: Topografische overzichtskaart Noordwest Overijssel).

Ten oosten van Willemsoord, parallel aan de Steenwijkerweg, ligt de rond eind jaren tachtig aangelegde snelweg A32, die loopt van Meppel richting Leeuwarden. Daarnaast is in 1868 de spoorlijn Meppel – Leeuwarden aangelegd. De komst van dit infrastructuur heeft de omgeving van Willemsoord,

landschappelijk gezien, in tweeën verdeeld. Aan de oostzijde van het dorp heeft sinds de eind jaren vijftig, begin jaren zestig, woningbouw plaatsgevonden gevolgd door latere woningbouw ten zuidwesten van het dorp. Naast de woningen zijn er sociale voorzieningen, zoals een school, een kerk, een café en dorpsverenigingen. Dit alles betekend dat het nog een leefbaar dorp is en dat ook hetgene is wat de vereniging Dorpsbelang Willemsoord drijft (Bos, 2010).

Willemsoord is als kolonie een typisch heide- en broekontginningslandschap. Het uniforme landschap dat met een liniaal is vormgegeven dankt zijn ontstaanswijze aan de Maatschappij van Weldadigheid. Op het eerste gezicht is het een dorp als vele anderen maar wie goed kijkt ziet wel dergelijk de invloeden van de kolonietijd. De rechte lanen met de karakteristieke laanbeplanting, een aantal houtwallen en koloniehuisjes, twee begraafplaatsen, de kerk met pastorie, de gebouwen op het kruispunt en de straatnamen laten heden ten dage nog de geschiedenis van het dorp zien.

Fig 1: Topografische overzichtskaart Noordwest Overijssel (2015)

Zicht op Willemsoord

3.2 Ontstaansgeschiedenis van de koloniën

Tot in 1813 was Nederland in handen van de Fransen en werd na vertrek van de bezetters berooid achtergelaten (www.maatschappijvanweldadigheid.nl). Er heerste crisis in Nederland en ongeveer twee miljoen Nederlanders verkeerde in armoede. Men was afhankelijk van de steun van de diaconie of de parochie. Dat deze situatie niet langer houdbaar was bleek wel uit de oprichting van de Maatschappij van Weldadigheid. De achterliggende gedachte was dan ook om de woeste gronden te ontginnen zodat werklozen uit de steden hier landbouw konden gaan drijven en met de opbrengsten uit de landbouw zouden de door de Maatschappij gemaakte kosten worden gedekt (Betten, 2015).

De Maatschappij werd in maart 1818 opgericht door een aantal belangrijke mensen uit het Nederlandse koninkrijk waarvan Johannes van den Bosch als geestelijk vader mag worden beschouwd.

Hij had voor de oprichting van de koloniën al een indrukwekkende staat van dienst achter de rug in het leger (*Kloosterhuis*, 1981). Er werd een reglement opgesteld waarin onder andere de doelstelling, de organisatie en de werkwijze van de Maatschappij in stonden. Dit plan werd gesteund door donaties van geld door hoogwaardigheidsbekleders, burgers en begunstigers.

Als eerste werden de vrije koloniën gesticht, waaronder Willemsoord.

In augustus van het jaar 1818 werd door van den Bosch de eerste steen van het koloniehuisje gelegd. Deze huisjes hadden drie hectare grond ter beschikking. Later zag de Maatschappij wel in dat je van 3 ha niet kon leven, dus ook geen bestaan kon opbouwen. De financiële problemen leidden tot een nieuw beleid. Dit zorgde er onder andere voor dat zes grote boerderijen werden gesticht en vond schaalvergroting in de landbouw plaats.

In 1895 werden gronden aan de Paasloregel (*Willemsoord*) al verkocht om de, in de loop van de tijd, opgebouwde schulden te vereffenen. In 1923 werden de gronden in onder andere Willemsoord verkocht. Vandaag de dag zijn

alleen de gronden en gebouwen in Fredriksoord en Wilhelminaoord nog in het bezit van de Maatschappij van Weldadigheid (*Kloosterhuis*, 1981).

3.3 veranderingen in het landschap

Het landschap van de koloniën is beschreven in het boekje 'De vrije landbouwkoloniën' uit 1881 door Gerlach.

In het hoofdstuk 'ligging der koloniën' staat dat deze koloniën zijn doorsneden door brede landwegen en aan weerszijden bezoomd met eiken-, beuken-, dennen- en berkenbomen. Met de gronden rond Willemsoord was het slecht gesteld. De woeste gronden bestonden uit droge heide met stenen. Landbouwkundige Von Grouner constateerde dat de hoger gelegen zandgronden te arm en te droog waren, waar bos haast niet opkon groeien. Rond 1925 is begonnen met het ontginnen van de betere gronden rond

Wilhelminaoord. Omdat de Maatschappij beter naar de bodemkwaliteit van de ontginningen moest kijken ging men de gronden rondom drie kolonistenwoningen begreppelen, die werd omringt door een houtwal evenals de tuinen die ook met hagen en houtwallen waren omheind. Langs de wegen werden laanbomen gepoot (*Kloosterhuis*, 1981). De beplanting van houtwallen in Willemsoord heeft in ieder geval plaatsgevonden

rond 1822, wat staat beschreven in een besluit van de Permanente Commissie van Weldadigheid. Hierin is aangegeven dat meerdere houtgewassen worden aangekocht en geplant ter bescherming en beschutting van de landbouwgronden en de koloniehuisjes. Specifiek is er vermeld dat de houtwallen worden beplant met eiken maar dat er tussen de eikenboompjes andere beplanting is gepoot vanwege de langzame groei van eiken. Ook zullen de bomen zijn afgezet (*dus als hak-houtbeheer*) omdat er een goede rente behaald zou worden uit de verkoop van de houtgewassen (*Schackmann*, 2015).

De koloniepaaadjes die achter de huizen lagen dienden als afscheiding van de tuinen en landbouwgronden, als kerkepad en werden gebruikt om te discussiëren over de landbouwgronden en gewassen. Ook moesten de kolonisten s'morgens verzamelen bij de wijkmeester waar deze paadjes ook voor gebruikt kunnen zijn (*Mensink*, 2015). Eind 19^e eeuw zijn er een aantal koloniepaden niet meer in het landschap aanwezig (zie bijlage 2). Waarschijnlijk komt dit door de versnippering van de gronden. Aan het eind van deze eeuw waren er meer vrijboeren, die met de komst van de grote boerenhoeves en de schaalvergroting in de landbouw met de kolonisten onderling moesten verhuizen (*Mensink*, 2015). Waar nodig werden paden aangelegd om de landerijen te bereiken (*Kloosterhuis*, 1981).

In oktober 1925 werden belangrijke houtverkopen gedaan in Willemsoord. Een speciaal gemaakt boekje beschrijft alle houtopstanden in Willemsoord met daarnaast de perceelnummers. Hierin is te zien dat vooral eiken, dennen en houtwallen (*eiken boschwallen*) verkocht werden. Dit geeft duidelijk weer welke landschappelijke beplanting in en om Willemsoord heeft gestaan. Veel van de verkochte houtopstanden bleven gedurende de jaren in het landschap aanwezig. De grootste veranderingen vonden plaats rond de ruilverkavelingen rond de jaren 60/70 en de aanleg van de snelweg eind jaren 80.

Deze zorgden ervoor dat niet alleen de Ronde Blesse en de Generaal van den Boschweg maar ook de aaneengeslotenheid van groenstructuren werd ontsloten.

HERINNERING AAN VERVLOGEN TIJDEN

Houtwal tussen Löhnislaan en Willem Alexanderlaan

4

Van de cultuurhistorische elementen zijn het vooral de gebouwen die nog het meeste doen herinneren aan de kolonietijd. Dit geldt overigens ook voor de overige koloniën; Frederiksoord en Wilhelminaoord. Vanuit rijksoverheid is hier ook de meeste aandacht op gevestigd en vele van deze gebouwen hebben dan ook de status rijksmonument toegewezen gekregen. Toch moeten ook de landschappelijke waarden niet worden onderschat want de lanen zijn één van de belangrijkste elementen in het landschap van Willemsoord (overigens ook van de overige koloniën) die het aangezicht vormt van de voormalige kolonie. De lanen zijn daarnaast ook nog veelal bewaard gebleven. Her en der zijn er nog sporen terug te vinden in het landschap die de historie kenbaar maken. Dit zijn de houtwallen, de structuren van erfafscheidingen met de koloniepaadjes, de landbouwpercelen en de wegen.

4.1 Lanenstructuren

De meest zichtbare landschapselementen in en rond Willemsoord zijn de lanen. De meeste lanen zijn in het landschap goed bewaard gebleven en in de grote lijnen zijn de lanenstructuur en de beplanting weinig veranderd (zie fig. 2), gezien de ligging en de ouderdom van de beplanting.

Toch hebben enkele veranderingen in de loop van de jaren zich voorgedaan, waarvan de grootste verandering zich voordeden aan die van de Steenwijk-

erweg. Aan deze weg zijn in de jaren zeventig de laanbomen verwijderd, om onbekende redenen. In 1989 heeft de zuidzijde van het dorp Willemsoord haar oorspronkelijke lanenstructuur weer terug gekregen.

De laanbomen, bestaande uit inlandse eiken, werden aan de gemeenschap geschonken door stichting Het Heideveld, ter gelegenheid van het 170 jarig bestaan (*de Boer, 2015*).

Sinds 2007 is ook het noordelijke deel aan de Steenwijkerweg weer beplant met inlandse eiken. Vanaf het kruispunt richting de Blesse, is een gedeelte niet aangeplant. De reden hiervoor is dat er aan de linker wegberm (*vanuit Willemsoord bekeken*) kabels en leidingen zijn aangelegd, wat zorgt dat beplanting met laanbomen niet tot de mogelijkheden behoort (*Betten, 2015*). Ook laanbeplanting aan de Paasloregel, de Koningin Wilhelminalaan (*in het dorp*), de Amsterdamse laan (*de weg van de Koningin Wilhelminalaan naar de hoeve Amsterdam*) en de Baron van Welderen Rengerslaan is niet meer aanwezig sinds de verwijdering in de jaren zeventig (*www.watwaswaar.nl*).

De lanen Willem Alexanderlaan, de kerkhoflaan en de Löhnislaan zijn daaraantegen tot eind 19^e eeuw geheel beplant met bomen en dat is tegenwoordig nog steeds zichtbaar. De beukenbomen aan de kerkhoflaan zijn vervangen door nieuwe inlandse eiken.

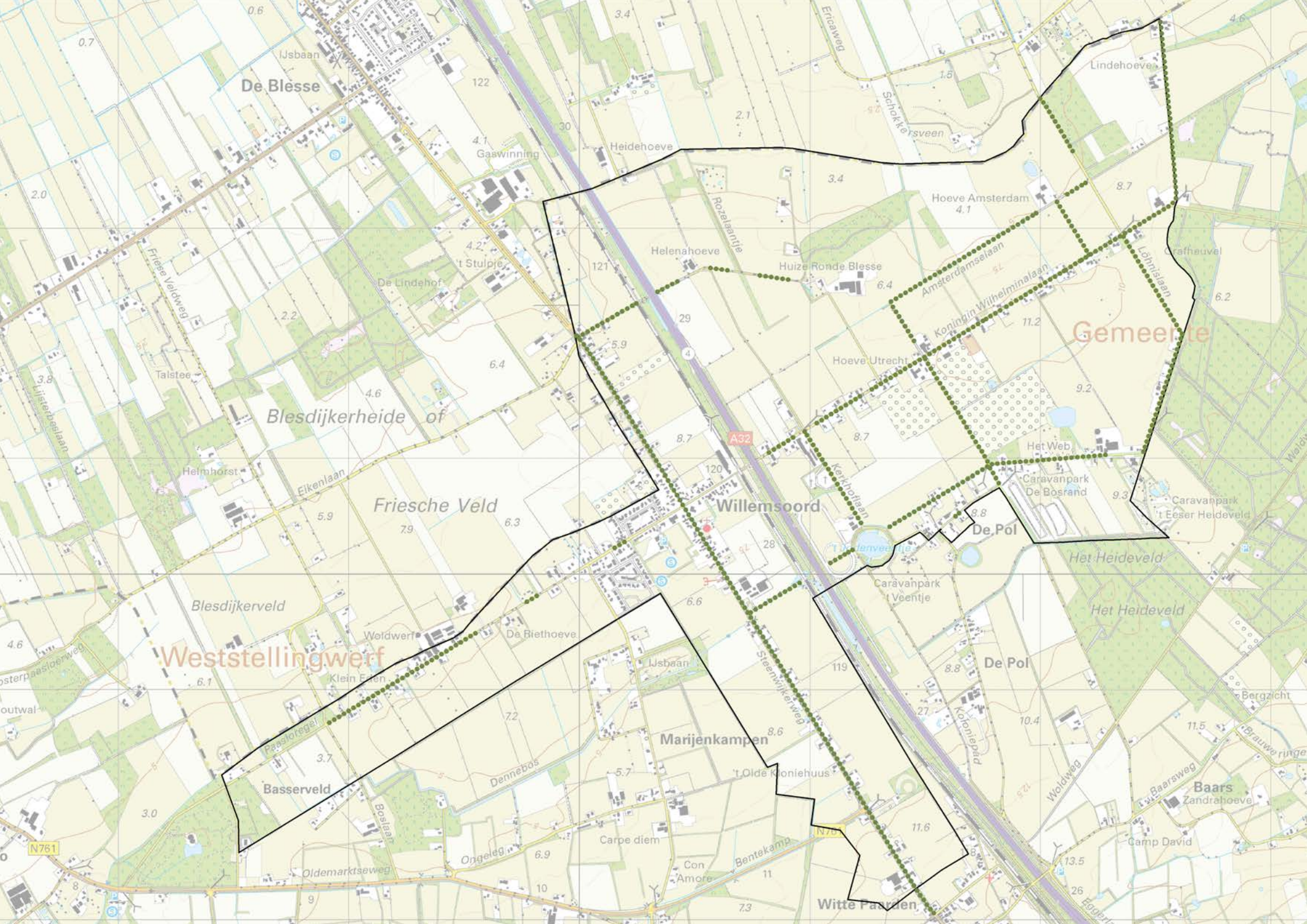
De laan die vanaf de hoeve Ronde Blesse loopt richting de Koningin Wilhelminalaan is nooit beplant geweest.

Dit geldt ook voor de lanen Ronde Blesse (*aan de kant van de snelweg*) richting de Helenahoeve en de Olde Meinenbos richting Marijenkampen (*www.gisopenbaar.overijssel.nl*).

Het overgrote deel van de lanen is beplant met inlandse eiken en Beuken. Een klein gedeelte is beplant met Amerikaanse eiken. Dit geldt voor een gedeelte aan de Lohnislaan en de Ronde Blesse (*vanaf de Steenwijkerweg tot aan het spoor*).

Steenwijkerweg, zuidzijde

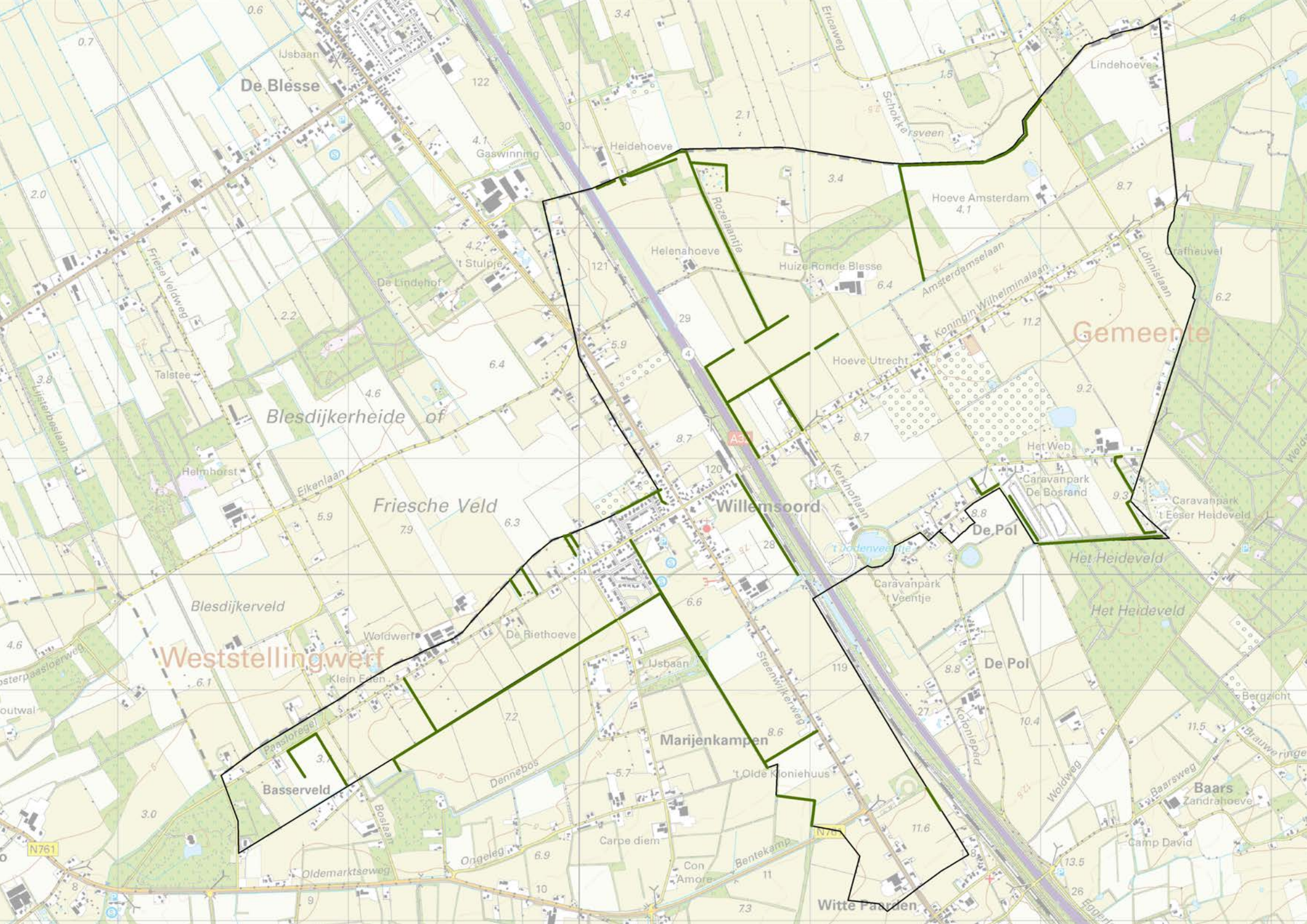

Kerkhoflaan, met nieuwe beplanting van eiken

 Fig. 2: Topografische kaart, aanwezige laanbeplanting (2015)
 laanbeplanting

De Blesse

Blesdijkerheide of

Friesche Veld

Willemsoord

Marijenkampen

Weststellingwerf

Gemeente

De Pol

Basserveld

Het Heideveld

Het Heideveld

Baars

Witte Paarden

N761

N761

N761

4.2 Houtwallen

Van de houtwallen die hier in de kolonietijd hebben gelegen zijn er maar weinig van overgebleven. De houtwallen van omstreeks 1900/1920 komen dan ook het meest overeen met de huidige situatie (zie fig. 3) waarna er tot en met de jaren zeventig nog enkele houtwallen zijn verdwenen, waaronder die langs het loopje nabij het Basserveld. Vanaf de jaren zeventig hebben zich weinig veranderingen meer voorgedaan.

Sommige houtwallen, zoals die gelegen tussen de snelweg en de Ronde Blesse, de Bentweg en de houtwallen die de grens vormen met de Marijenkampen zijn nog de meest goed bewaarde exemplaren omdat hier het wallichaam nog zichtbaar en intact is en een gevarieerde beplanting op voorkomt. Dit zijn meteen ook de oudste houtwallen die nog in het gebied voorkomen en dateren uit de periode 1840.

De houtwallen ten noorden en zuiden van de Paasloregeel zijn sinds 1900/1920 weinig meer veranderd. In de jaren zeventig is te zien dat de aaneenschakeling van de houtwal grenzend aan de Marijenkampen niet meer compleet is. Omstreeks eind jaren tachtig, begin jaren negentig zijn de houtwallen hier weer hersteld maar waarom is niet bekend (www.watwaswaar.nl).

Door de ruilverkavelingen in de jaren 60/70 van de vorige eeuw hebben veel houtwallen aan weerszijden van de Steenwijkerweg het veld moeten ruimen. Deze houtwallen gaven altijd goed de grens aan tussen de eigendommen van de Maatschappij en de omliggende gronden.

4.3 Koloniepaadjes

Van de koloniepaadjes is niet veel meer over. Deze liepen vooral achter de huizen langs. Het beste beeld van de koloniepaadjes stamt uit de tijd van 1840/1860. Een klein deel uit 1900 en 1920. Aan de perceelscheidingen tussen de achtertuinen en de bouwlanden en bosje aan de Amsterdamse laan is te zien dat er koloniepaadjes hebben gelegen.

4.4 Huidig beheer en onderhoud van de landschappelijke elementen

De meeste lanen zijn eigendom van de gemeente Steenwijkerland en ook het beheer hiervan wordt door de gemeente uitgevoerd. Een aantal lanen, waaronder de gehele laan Ronde Blesse, Kerkhoflaan, Prins Willem Alexandelaan, Lohnislaan en een kleine gedeelte van de Generaal van den Boschweg zijn eigendom van het heideveld maar worden door de gemeente

Houtwallen noord, grenzend aan Friesland

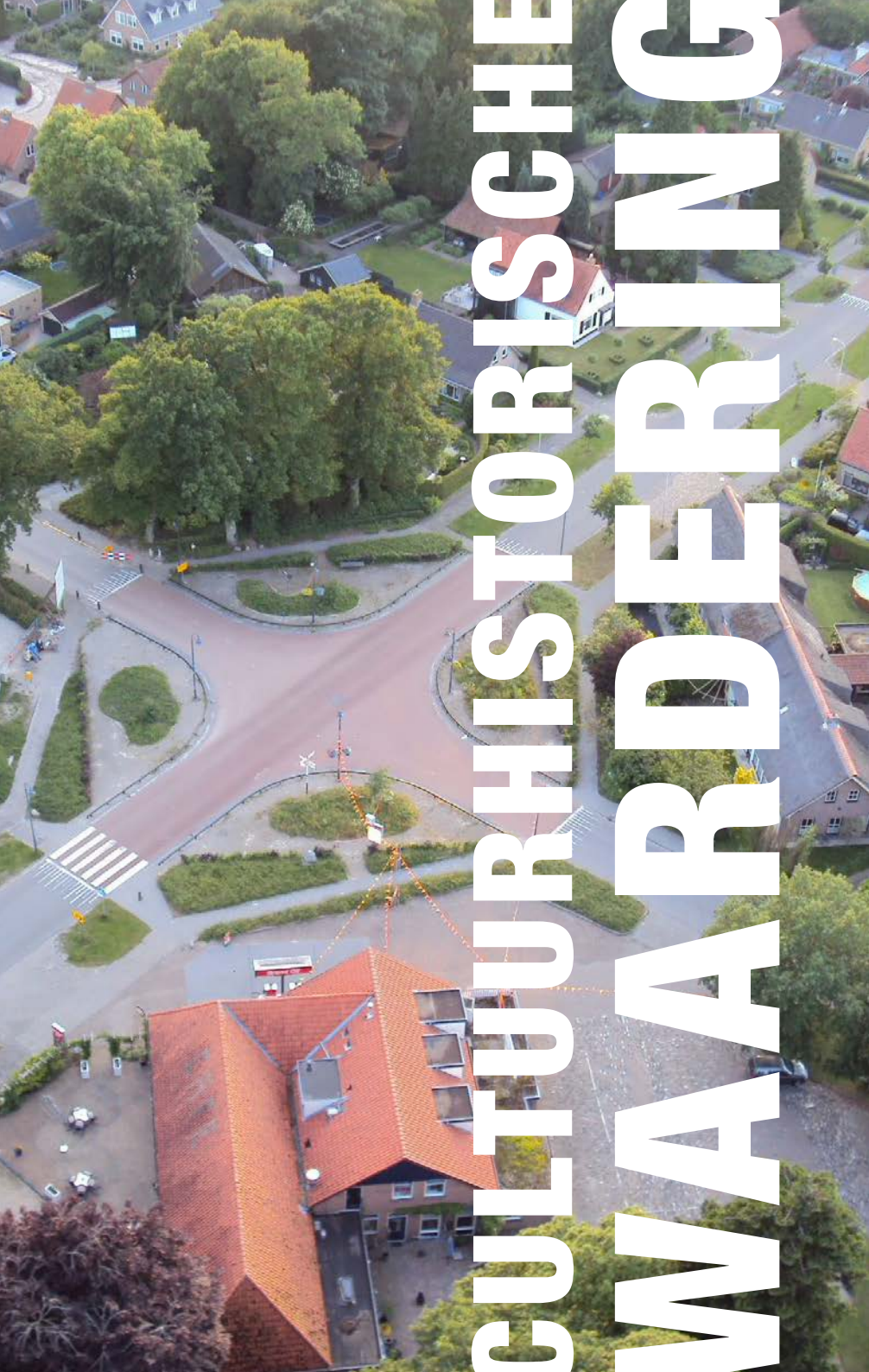

Fig. 3: Topografische kaart, bestaande houtwallen (2015)
houtwallen

De Pol

onderhouden (*de Boer, 2015*). De houtwallen zijn voor een groot deel in eigendom van de agrariërs in de omgeving van Willemsoord. Een aantal percelen is in eigendom van particulieren en Het Heideveld. De percelen van Het Heideveld die liggen binnen de grenzen van de voormalige kolonie worden aan agrariërs verpacht.

CULTUURHISTORISCHE WAARDEERING

Kruispunt, Willemsoord

5

De vorige hoofdstukken gaven een beschrijving van hoe het landschap van Willemsoord er tegenwoordig uitziet, hoe het is ontstaan en welke landschapselementen dit landschap kenmerken.

In dit hoofdstuk zijn door middel van vastgestelde criteria zoals gaafheid, zeldzaamheid, kenmerkendheid, ouderdom, diversiteit en de esemblewaarde een waarde toegekend aan de landschapselementen lanen, houtwallen en koloniepaden (rijksdienst voor het cultureel erfgoed, 2012).

Dat er specifiek aan deze landschapselementen, zoals de koloniepaden, een waarde is toegekend komt omdat deze landschapselementen de belangrijkste beeld dragers in het landschap zijn of waren. Ook de selectie (kijken wat beheerd en/of hersteld moet worden) wordt beschreven in hoofdstuk 5.

5.1 Lanen

Gaafheid

Het overgrote deel van de lanen is nog steeds goed bewaard gebleven en terug te vinden in het landschap. Op sommige ontbreekt de laanbeplanting, wat zorgt dat deze lanen geen ensemble meer vormen. Dit is het geval onder nabij de kruising aan de Koningin Wilhelminalaan en de Paasloregeel. Dit zijn belangrijke structuren omdat de lanen hier samen met de Steenwijkerweg een geheel vormen. Aan het einde van de Paasloregeel, ter hoogte van Basserveld is de laan doorgetrokken wat vroeger nooit het geval was. De laan Generaal

van den Boschweg ten oosten van de spoorlijn Meppel – Leeuwarden is door uitbreiding van de manage aldaar doorsneden, waardoor het beeld van het complete lanenstelsel versnipperd is geraakt.

Zeldzaamheid

Wanneer de laanbeplanting in zijn geheel word bekeken zijn deze niet zeldzaam te noemen. Tegenwoordig zijn veel wegen met lanen beplant, zo ook in de omgeving van Willemsoord.

Terwijl een aantal lanen (*delen van de Majoor van Swietenlaan en de Vledderweg*) in Frederiksoord al in 1824 (*kaart Huguenin 1824*) waren beplant was dit nog niet het geval in Willemsoord.

Op de kaart van 1845 (www.watwaswaar.nl) is te zien dat de gehele weg van de Blesse tot en met Steenwijk is beplant met bomen. Ook is op deze kaart zichtbaar dat de Paaslorege al wel was aangelegd maar nog niet bebouwd en beplant. Wat de lanen tot een zeldzaamheid maakt is dat ze een eenheid vormen met de rest van de lanen uit de omgeving en een verbinding tussen Willemsoord en de andere voormalige koloniën Wilhelminaord en Frederiksoord. Landelijk zijn lanen en laanbeplanting geen zeldzaamheid maar het verhaal achter de structuren en de beplanting die deze structuren versterken is wel uniek en zelf landelijk.

Kenmerkendheid

Voor al de Koningin Wilhelminalaan en de Paaslorege springen nogal in het oog door de mooie aan weerszijden staande inlandse eikenbomen die al relatief oud zijn. De lanen kunnen wel meer dan negentig jaar oud zijn (*Kuiper, 2015*).

Opvallend is dat aan de Steenwijkerweg nieuwe laanbeplanting is geplant in 2007. Aan de Amsterdamse laan zijn voornamelijk beuken geplant. De laanbeplanting in het centrum van het dorp is niet meer aanwezig. De beplanting met Amerikaanse eiken aan de Ronde Blesse en de Löhnsilaan vallen op omdat het bij deze beplanting om uitheemse soorten gaat en daarmee afwijkt van de andere beplanting.

Ouderdom

De meeste lanen stammen nu uit het begin van de 20e eeuw en daarmee uit de kolonietijd. Ze geven dus een representatief beeld weer van de laanbeplanting uit de kolonietijd (*halverwege de 19e eeuw*). Aan de beplanting met Amerikaanse eiken valt op dat het gaat om jongere exemplaren dan de andere laanbeplanting. Dit is zichtbaar omdat de omvang van de bomen duidelijker kleiner is en deze boomsoort sneller groeit. Ook is op de historische kaarten duidelijk zichtbaar dat deze bomen rond 1950 zijn geplant. Dit geeft aan dat deze boomsoortenkeuze niet van oorsprong in het gebied aanwezig was als laanboom (gisopenbaar.overijssel.nl).

Diversiteit

Zoals veel landschappelijke vormen in de Maatschappij was er ook bij de laanbeplanting een vrij uniforme samenstelling. Lanen bestonden uit aanplant van inlandse eiken en daarnaast beuken of berken. Zo ver bekend bestond Willemsoord alleen uit inlandse eiken en beuken. Er was dus weinig diversiteit te bespeuren. Dat de aanplant van Amerikaanse eiken zorgt voor een diversiteit. Hierbij moet gedacht worden aan verkleuring in de herfst en de soortenrijkdom van planten en dieren.

Samenhang (Ensemblewaarde)

In de tijd dat Willemsoord nog een kolonie was vormden de aanplant van de lanen een geheel met de andere koloniën. Vanaf Willemsoord gingen de lanen over in de West Vierde Parten en zo via Wilhelminaord naar Frederiksoord. Nog steeds vormt de Koningin Wilhelminalaan een verbinding tussen deze gebieden. Op alle kaarten uit de kolonietijd is zichtbaar er nooit een verbinding is geweest tussen de laanbomen aan de Paaslorege en de Dennenweg. Dit is tegenwoordig wel het geval. De beplanting van de huidige Steenwijkerweg heeft altijd al een verbinding gevormd tussen De Blesse en Tuk. De ontsluiting van de twee overige lanen door de aanleg van de snelweg heeft het landschap doorsneden waardoor er geen ensemble meer is tussen de oost en westkant van Willemsoord.

Daarnaast vormt het een barrière voor fauna die afhankelijk is van rechtlijnige landschappen, zoals Vleermuizen.

5.2 Houtwallen

Gaafheid

De houtwallen die nog in het landschap liggen bestaan grotendeels uit inheemse beplanting zoals Zomereik, Lijsterbes en Meidoorn.

Een enkele houtwal, zoals die met de grens bij Marijekampen, bestaat uit hoge populieren. De beplanting doet afbreuk aan het historische beeld.

Zeldzaamheid

Voor Nederlandse begrippen zijn houtwallen niet zeldzaam te noemen. Op veel plekken worden ze nog aangetroffen, zoals in de Achterhoek, Twente, Drenthe, de Gelderse Vallei en de Friese Wouden. Wel is het bijzonder dat van alle vrije koloniën in Willemsoord de meeste houtwallen bewaard zijn gebleven en nog in goede staat aanwezig zijn. Houtwallen zijn wel van onschatbare waarde voor de biodiversiteit in ons land.

Kenmerkendheid

Veel van de houtwallen geven nu nog de situatie van de schaalvergroting die heeft plaatsgevonden rond 1860 en niet meer de beginsituatie van de

oprichting van Willemsoord in 1820. Tussen de Koningin Wilhelminalaan en de Amsterdamse laan is rond de jaren 70 weer een houtwal aangelegd.

Ouderdom

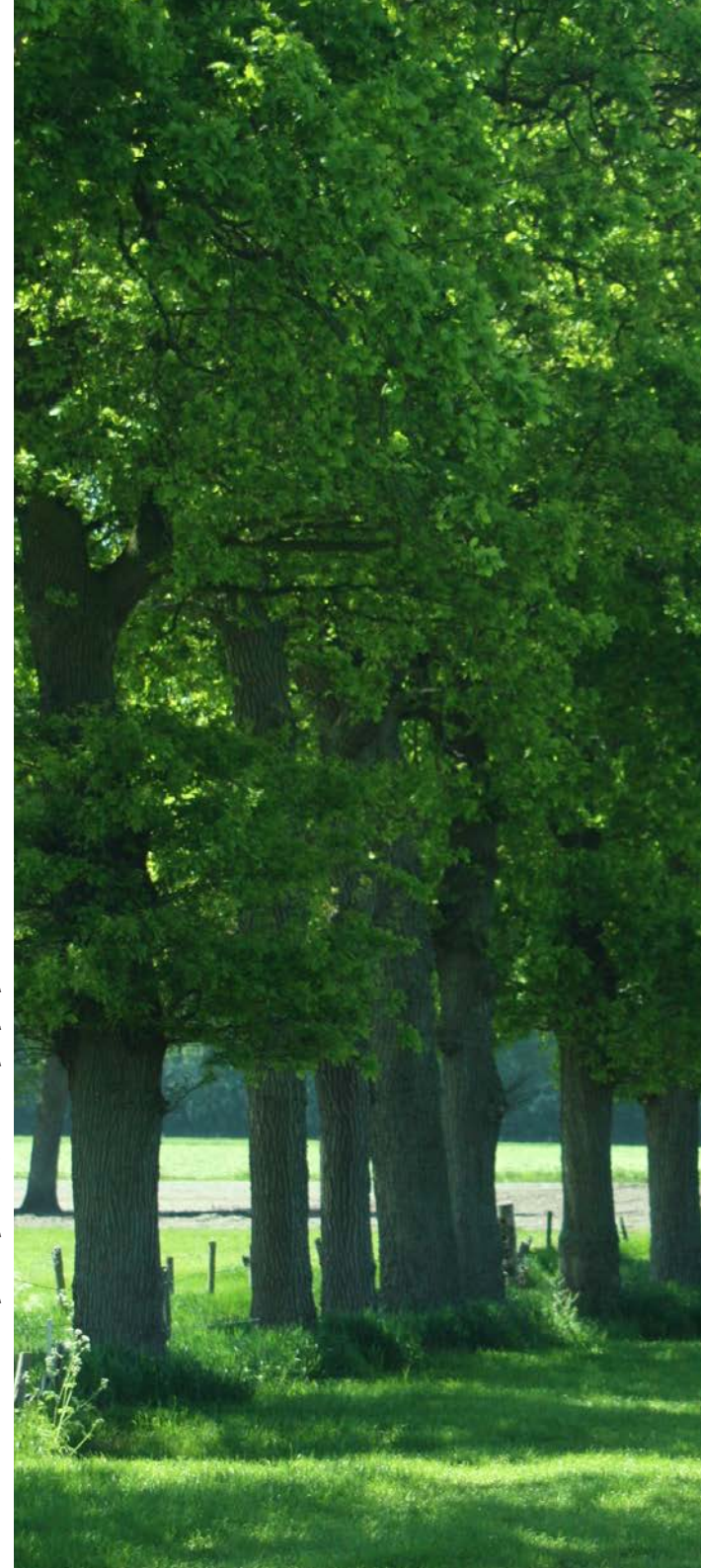
Op dit moment zijn er nog houtwallen die al rond 1840 voorkwamen (*bron: historische atlas noord nederland*). De meeste houtwallen dateren qua ligging dan ook uit de bloeiperiode van de kolonie rond 1830/1860. Een aantal houtwallen, waarvan die nabij de ronde blesse zijn tussen de periode 1860 en 1900 aangelegd. Op de plattegrond uit 1898 is ook te zien dat het gebied ten oosten van de landbouwschool ook al verkocht was net zoals de Paasloregeel.

Diversiteit

De verscheidenheid in houtwallen is niet zo groot, cultuurhistorisch gezien. Wel zorgen houtwallen ervoor dat er een grote variatie kan optreden in biodiversiteit. Hierbij moet gedacht worden aan broedvogels, zoogdieren, insecten en aan bomen, struiken en planten.

Houtwallen zorgen voor variatie en afwisseling in het landschap wat de belevingswaarde verhoogt.

Eikenbeplanting Amsterdamse laan

Koningin Wilhelminalaan

Samenhang

De houtwallen hebben altijd al een geheel gevormd met de omliggende gebieden. Zo vormden de wallen in het westen van de kolonie Willemsoord een verbinding met de houtwallen van Steenwijkerwold en ook de wallen ten oosten van de Steenwijkerweg vormden een verbinding met die van Steenwijkerwold. De houtwallen in het oosten met landgoed de Eese en in het noorden met het bosgebied van de Ronde Blesse en Friesland. Dit is nog steeds het geval met de houtwallen ten oosten van de Steenwijkerweg-zuid. Deze verbinden nog steeds de houtwallen van Willemsoord met die van Steenwijkerwold en sluiten aan op Marijenkampen en Basserveld. In het oosten van Willemsoord grenzen de houtwallen van de lohnislaan en de woldweg/woudveld aan het landgoed De Eese. Ten noorden van de Amsterdamse laan vormen de houtwallen de grens met Friesland, waarmee nog een verbinding is gevormd met de lanen in Willemsoord en de lanen rond Pepperga en Steggerda. De rest van de houtwallen zijn verdwenen en verbinden niet meer met de lanen in Willemsoord en de houtwallen rond Steenwijkerwold en Friesland.

5.3 Koloniepaden

Gaafheid

Op de kaart van 1898 is duidelijk te zien dat een aantal van de koloniepaden is verdwenen, zoals aan de rechterzijde van de Steenwijkerweg, ten noorden van het kruispunt. De paden aan de Paasloregel en die aan de koningin Wilhelminalaan vanaf het kruispunt tot en met de spoorwegovergang en waar de hoeves Amsterdam, Utrecht en Generaal van den Bosch waren gebouwd waren de paden doorsneden.

Omstreeks 1900/1920 hebben nog meer koloniepaden het veld moeten ruimen. De paden aan de Generaal van den Boschweg en de Löhnislaan zijn in zijn geheel verwijderd. Daarnaast is een groot deel van de Wilhelmina-

laan niet meer aanwezig. Alleen de Amsterdamse laan heeft nog paden liggen waar oorspronkelijk de koloniepaden ook lagen.

Zoals op de kaart van omstreek 1900/1920 te zien is hebben deze paden niets meer van doen met de kleine wandelpaden achter de koloniehuisjes maar meer het uiterlijk van brede zandwegen.

Zeldzaamheid

Tegenwoordig zijn de koloniepaden nergens meer te zien in het landschap. Alleen de kenmerken van de vroegere percelen laat zien waar de paden ooit hebben gelegen.

Kenmerkendheid

Alleen de oude perceelgrootte van de koloniehuisjes verraad nog waar de koloniepaaadjes moeten hebben gelopen. Daarnaast is er nog een kenmerk van de structuren te zien in het bosje langs de Amsterdamse laan.

Ouderdom

Naar alle waarschijnlijkheid dateren de koloniepaaadjes in Willemsoord tussen 1832 en 1840. Op de kaart van Huguenin, uit 1824 zijn de koloniepaaadjes niet afgebeeld evenals op de kadastrale kaarten uit 1832. Toch zijn dergelijke wandelpaaadjes wel op overige plaatsen afgebeeld.

Op de kaart van Fredriksoord (1825, *vervaardigd door Rijkswaterstaat*) zijn veel details zichtbaar zoals de koloniehuisjes, laanbomen, bossen en

wegen maar ook hier staan de koloniepaaadjes niet op afgebeeld (www.annodrenthe.nu). Met deze informatie mag er vanuit worden gegaan dat de koloniepaaadjes van een latere datum zijn. Op de Topografische Militaire Kaarten uit omstreeks 1840 zijn de koloniepaden al wel zichtbaar.

Diversiteit

De koloniepaaadjes zorgden nog steeds voor orde en netheid in het gebied omdat deze paden recht achter de koloniehuisjes liepen en parallel aan de lanen. Dergelijke kleine wandelpaden geven een diversiteit aan het gebied omdat het zorgt voor een afwisseling tussen de grote paden en samen een uitgebreid netwerk vormen.

Samenhang

De paden vormden een verbinding tussen de achtertuinen van de koloniehuisjes maar ook met de verenigingsgebouwen in het dorp en de achterliggende landerijen en de lanen. Daarnaast werd er een verbinding gevormd tussen de andere koloniën en de omliggende dorpen zoals Steenwijkerwold en Marijenkampen.

Generaal van den Boschweg

5.4 Selectie

De dorpsbewoners willen behouden wat er tot nu toe is. Veel van wat er aan structuren was is verloren gegaan (*Eppinga, 2015*). In dit onderzoek is naast de verdwenen elementen ook gekeken naar relictten, die in het landschap voorkwamen over verschillende tijdslagen. De selectie van de elementen is gebaseerd op het retrogressief onderzoek volgens de methode van Vervloet. Naast retrogressief onderzoek bestaat nog een vorm van selectie, namelijk retrospectief onderzoek. Hierbij gaat het namelijk het meenemen van relictten uit verschillende tijdslagen.

Voor het retrospectieve onderzoek is gekozen omdat de landschappelijke elementen als relictten nog aanwezig of geheel verdwenen zijn en omdat tijdens de kolonietijd er vele landschappelijke veranderingen hebben plaatsgevonden. Er is vooral gekeken naar de jaren 1840, 1900 en 2015. Het landschap heeft een continue verandering doorgemaakt. Omdat tegenwoordig ook meerdere partijen belangen hebben in het landschap moet consensus worden gedaan om het landschap aantrekkelijker te maken en kan niet worden gerefereerd naar één tijdsbeeld.

Lanen

Voor de lanen geven de kaarten van 1840 en 1900 het beste beeld voor herstel en bescherming. De lanen vormen de hoofd-

structuur van de maatschappij en geven een goed beeld van de oorspronkelijke structuren.

Hoewel in verschillende tijdslagen de lanen wel of niet beplant waren kan het beste worden gekeken naar de situatie zoals die was rond 1900

Houtwallen

De keuzes voor het behoud, herstel en ontwikkeling van de houtwallen is afgestemd binnen het gehele grensgebied op de Ronde Blesse na, omdat hier al voor de kolonietijd houtwallen aanwezig waren. Alle nu nog in het gebied aanwezige houtwallen of relictten zullen in de toekomst behouden moeten blijven.

Voor het herstel van de houtwallen komen een aantal in aanmerking (*zie bijlage 3*) omdat deze in vervallen staat zijn aangetroffen. Het gaat om een gedeelte aan weerszijden van de koningin Wilhelminalaan en de houtwallen op de grens van de Paaslorengel en de Marijenkampen.

Het meest realistische beeld voor houtwalherstel is die rond 1900. Dit beeld refereert nog het meest aan de huidige situatie. Het beeld van 1840 is natuurlijk wel het mooiste beeld om te herstellen, waarbij de houtwallen refereren aan de perceelgrootte van de koloniehuisjes.

Niet vergeten moet worden dat ook in de kolonieke periode de schaalvergroting in de landbouw zijn intrede deed en dit gebeurt nog steeds. Met de schaalvergroting in de huidige landbouw

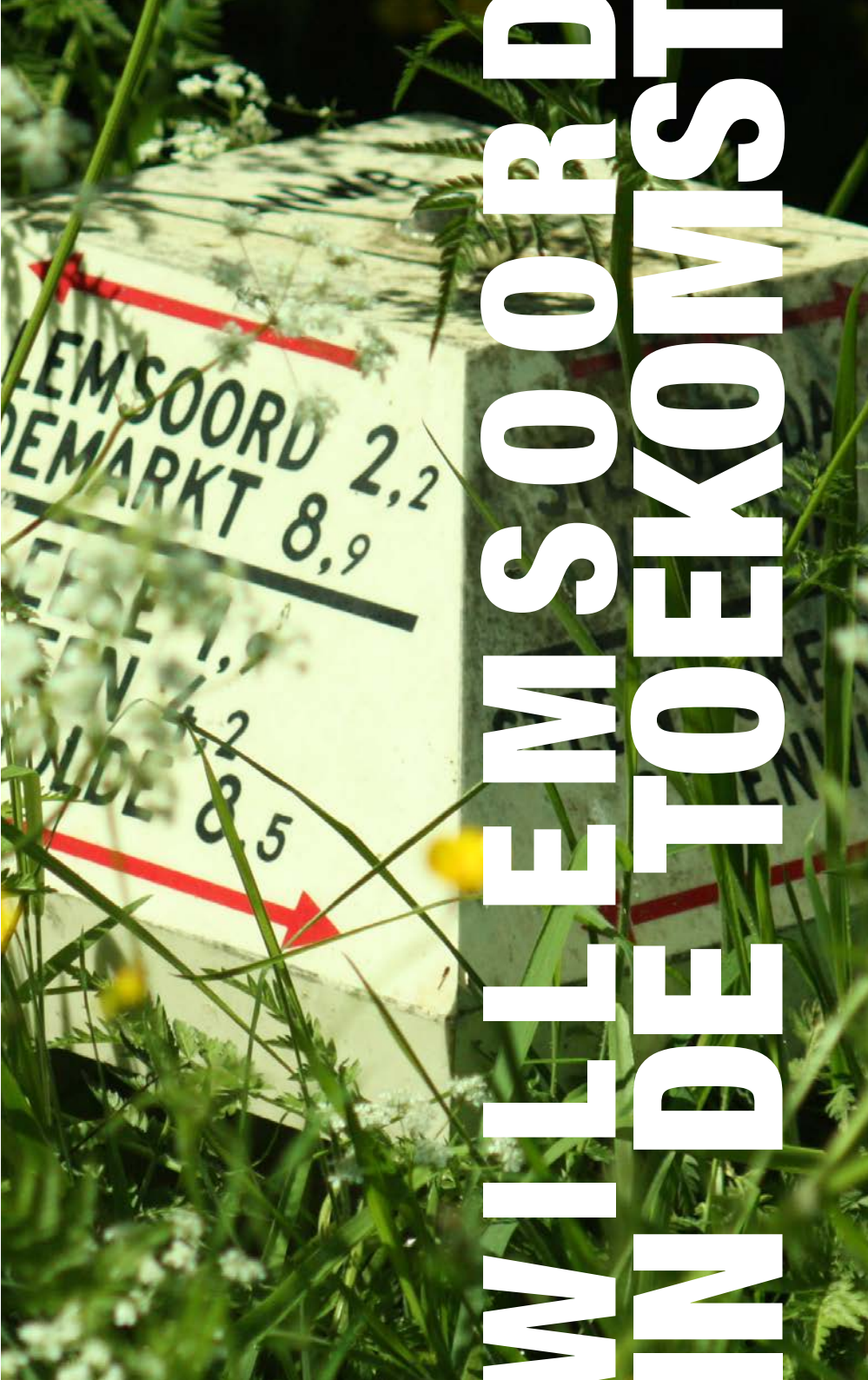
is het belangrijk om rekening te houden dat bedrijfsuitbreiding tot de mogelijkheden blijft behoren.

Voor het herstel is gekeken naar beide tijdsperiodes, dus zowel 1840 als 1900. Deze keuze is gemaakt omdat beide perioden elkaar aanvullen.

Koloniepaadjes

Voor de koloniepaadjes zijn de kaarten van 1840 en 1900 geraadpleegd. Deze geven het beste de ligging van de koloniepaadjes weer. Omdat de koloniepaden uit het landschap verdwenen zijn bemoeilijkt dit het herstel ervan.

Een aantal oorzaken liggen hieraan ter grondslag: het landschap is de afgelopen jaren aan verandering onderhevig geweest, waardoor de verdeling van percelen en de grootte hiervan is veranderd. De vroegere koloniepaden zijn tegenwoordig eigendom van zowel particulieren als agrariërs.

Willemsoord, paddestoel

6

Het veiligstellen (behouden), herstellen en visualiseren van cultuurhistorische elementen is belangrijk voor een zo kenmerkende landschapsinrichting als die van de Maatschappij van Weldadigheid en zo ook voor Willemsoord. Zoals eerder vermeld zorgt een sluipende achteruitgang van het landschappelijk schoon ervoor dat steeds meer cultuurhistorische landschappelijke elementen verdwijnen zoals in de zestiger en zeventiger jaren van de vorige eeuw gebeurde. Als eerste is een beeld geschetst over hoe de landschappelijke elementen op dit moment zijn beschermd. In de volgende paragraaf staat de mogelijkheid voor behoud en herstel van de landschappelijke structuren. Als laatste worden aanbevelingen gegeven voor nader onderzoek.

6.1 Huidig en toekomstig beleid

In het huidige beleid van de gemeente Steenwijkerland zijn de cultuurhistorische dragers van het landschap waaronder de lanen en de houtwallen opgenomen in het bestemmingsplan en in de APV (*Algemene Plaatselijke Verordening*), waarin de waarden van de cultuurhistorie Willemsoord staan beschreven. Omdat in sommige dorpen, waaronder Willemsoord, aandacht nodig is voor de beeldkwaliteit van de omgeving ligt er voor de cultuurhistorie een dubbelbestemming.

De geldende dubbelbestemming is een toevoeging voor de onderliggende bestemming en is primair wat wil zeggen dat als een bepaald object of

structuur op gespannen voet staat met de regels van de onderliggende bestemming, de dubbelbestemming voorrang krijgt.

Voor de lanenstructuren in het dorp Willemsoord ligt zo'n dubbelbestemming waarde-cultuurhistorie, wat dus zorgt voor een extra beschermingsstatus bovenop de geldende regels van het bestemmingsplan (SRE, 2012). Buiten de kern van Willemsoord behorende gronden geldt op dit moment de beheersverordening Buitengebied Steenwijk.

De lanen hebben hier geen dubbelbestemming maar worden beschermd middel het Besluit-Vlak Verkeer waarin de laanbomen behoren tot de groenvoorzieningen (<http://www.ruimtelijkeplannen.nl/>).

De landschapselementen worden in de beheersverordening niet afzonderlijk beschermd maar staan onder de Besluit-vlak agrarisch met waarden.

Naast het gemeentelijke beleid voor de cultuurhistorische waarden geldt ook het provinciale beleid voor de cultuurhistorische landschappelijke waarden.

De huidige omgevingsvisie Overijssel bevat een aantal hoofdlijnen voor het provinciaal beleid van de fysieke leefomgeving.

Een van de hoofdlijnen is de ruimtelijke kwaliteit van de groene leefomgeving. Naast de randvoorwaarden die de provincie stelt aan het

buitengebied. De provincie en alle gemeenten van Overijssel hebben praktijkervaringen met betrekking tot de ruimtelijke kwaliteit gebundeld in het Werkboek Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving.

Hierin is belangrijk dat nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen bijdragen aan een versterking van de ruimtelijke kwaliteit. Het provinciale beleid voor de ruimtelijke omgeving is dan ook geldend in de kwaliteitimpuls Groene Omgeving daarnaast biedt het werkboek ook geen nieuw beleid maar aanbevelingen en inspiratie om te zorgen dat deze kwaliteit goed benut wordt (www.overijssel.nl).

Op dit moment wordt er gewerkt aan een nieuw bestemmingsplan dat aansluit bij de nieuwe omgevingswet van 2018. Het is nog niet precies bekend hoe dit plan eruit komt te zien maar in ieder geval komt er ontwikkelingsruimte voor de landbouw (Marja van den Broek, gemeente Steenwijkerland).

6.2 behoud en herstel van de landschapsstructuren

Om te zorgen dat de landschappelijke structuren van lanen en houtwallen behouden blijft is het in ieder geval een zaak om deze belangrijke cultuurhistorische dragers van dit landschap goed in onderhoud te blijven voorzien en waar nodig te herstellen.

Ook de bewoners beschouwen het landschap als waardevol, als het gaat om de belevingswaarde en wonen in een groene omgeving.

De landschappelijke kwaliteiten kunnen een uniek karakter vormen voor de ruimtelijke omgeving en om eenheidsvorming van het landschap te voorkomen. Juist kan in Willemsoord (*als voormalige kolonie*) het onderscheidende karakter, zoals de lanen en de koloniepaden, leiden tot een afwisseling in het Overijsselse landschap. Daarentegen kunnen de houtwallen een samenhang en eenheid vormen tussen de Drentse, Friese en Overijsselse landschappen.

Het advies is om zoveel mogelijk de oorspronkelijke landschapselementen terug te brengen in het landschap.

Natuurlijk is het belangrijk dat het dorp zich verder blijft ontwikkelen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de agrarische sector en de recreatie en toerisme in het gebied.

Naast de agrarische activiteiten wordt er wel steeds meer aandacht besteed aan landschapsbehoud en agrarisch natuurbeheer (Bos, 2010). In de bijlage van dit rapport zijn kaarten toegevoegd waar per landschapselement het mogelijke behoud en herstel op is weergegeven.

Lanen

Zoals reeds eerder in dit rapport is vermeld, vormen de lanen nog één van de belangrijkste fysieke dragers in het cultuurlandschap van Willemsoord. Het belangrijkste is dat de 'hoofdlanen' het gezicht van de omgeving blijven en niet worden aangetast. Een aantal lanen kunnen in aanmerking komen voor herstel (zie bijlage 4):

- Gedeeltelijk aan de Ronde Blesse (vanaf de Steenwijkerweg tot aan het spoor) en de Lohnislaan. Hier zijn in plaats van inlandse eiken, Amerikaanse eiken geplant. Voor het behoud van de eenheid en de oorspronkelijkheid van de lanen zouden hier in de toekomst inlandse eiken moeten worden gepoot.

- Een groot gedeelte van de Amsterdamse laan. De laanbomen vormen op dit moment geen eenheid meer met de Koningin Wilhelminalaan. Om deze structuur te herstellen zullen laanbomen weer moeten worden aangeplant. Dit geldt ook voor het gedeelte van de Baron van Welderen Rengerslaan tot aan de Amsterdamse laan.

- De prins Willem Alexanderlaan en de Lohnislaan vertonen 'gaten' in laanstructuren. Deze structuren zullen dan ook moeten worden hersteld.

- De laanbomen aan de Paasloregel/Wilhelminalaan in het dorp moeten worden teruggebracht zodat deze een eenheid vormen met de lanen aan de Steenwijkerweg.

Houtwallen

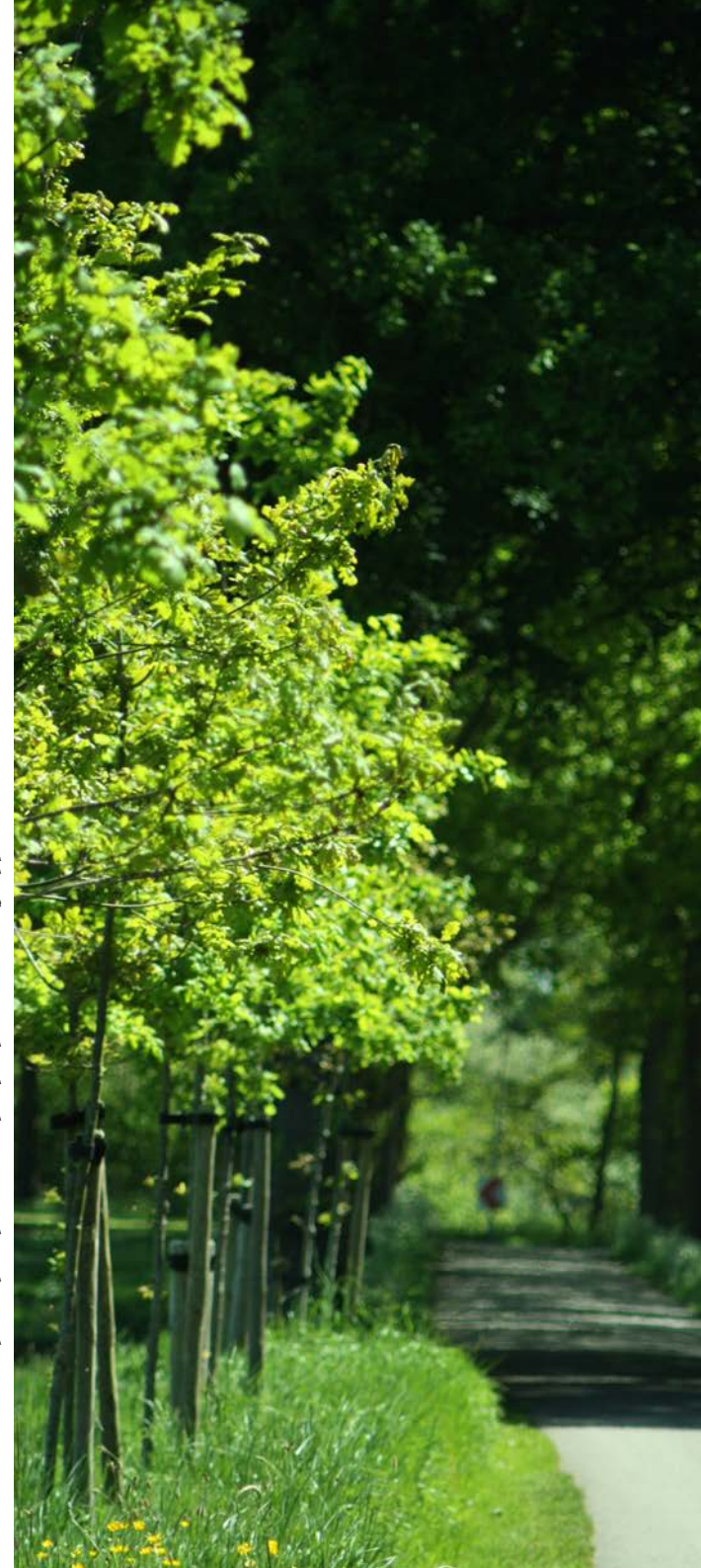
Het herstellen en aanleggen van houtwallen zal een belangrijke bijdrage leveren aan de eenheid binnen het landschap Willemsoord. Daarmee wordt een samenhang gevormd tussen de houtwallen gelegen bij Steenwijkerwold en Friesland en de bossen rond landgoed De Eese. De plaatsen waar houtwalherstel belangrijk is zijn:

- De Houtwallen die de grens vormen met de Marijenkampen. Gedeelten hiervan bestaan uit Populieren en niet uit inlandse eiken.

- De houtwallen die de grens vormen met de provincie Friesland. Deze houtwallen zullen na het herstel een verbinding vormen met het Rozelaantje en de houtwallen in Friesland en de grens van de voormalige kolonie met de provincie Friesland beter zichtbaar maken.

- De houtwallen ten zuiden van Willemsoord vormden een historische grens met het

Kerhoflaan, jonge eikenbeplanting na laanherstel

Nieuwe aanwas voor houtwaldiversiteit

onderliggende gebied van Steenwijkerwold, waar nu Witte Paarden ligt. Deze grens is op een klein stukje houtwal na niet meer in het landschap als dusdanig te herkennen.

- De vele houtwallen die lagen aan de Paasloregel en aan beide zijden van de koningin Wilhelminalaan. Hierbij is het vanuit cultuurhistorisch perspectief gezien prachtig om de alle in het gebied aanwezige houtwallen terug te brengen maar is bewust gekozen voor een aantal houtwallen, om de geslotenheid in het gebied

De aanplant voor houtwal herstel en aanleg zal moeten gebeuren met inheemse soorten. Het gebruik van inheems plantmateriaal (*genenmateriaal*) is belangrijk om verscheidene redenen. Inheems *genenmateriaal* heeft zich vanaf de ijstijd spontaan, of kunstmatig verjongd met lokaal oorspronkelijk materiaal. Hieronder vallen dus niet de soorten die oorspronkelijk inheems zijn maar zijn ingevoerd vanuit een andere geologische regio of klimaatzone (*IKC natuurbeheer, deelproject: inventarisatie inheems genenmateriaal in Drenthe*). Voor het herstel en de aanleg van nieuwe houtwallen zijn de volgende aandachtspunten van belang:

- De bomen-, struiken-, en kruidlaag en de faunagroepen, waaronder (broed-) vogels, zoogdieren en dagvlinders moeten worden vastgesteld. Daarnaast is van belang welke cultuurhistorische karakteristieken kenmerkend zijn. Hier moet worden gedacht aan de vormen van beheer zoals: hakhout, spaartelgen, vlechtwerken enz.

- Naast cultuurhistorische en landschappelijke doelen van het terugbrengen van de landschapselementen kan ook worden gekeken naar de ecologische en de toekomstige gebruiksdoelen.

Het herstel en de aanleg heeft een aantal voordelen:

- *Het vormt een aaneengesloten geheel met de overige houtwallen en lanen in, de omgeving, van Willemsoord.*
- *Het bevordert de migratie en vestegingsplaats van verschillende dier- en plantensoorten.*
- *Het levert hout voor verschillende doeleinden.*
- *Het geeft een natuurlijke begrenzing van de kolonie Willemsoord*

Natuurlijk zijn er ook een aantal nadelen ten behoeve van het landschapsherstel:

- *Het zorgt voor schaduwwerking op de landbouwgronden*
- *Het verhoogt het risico op schade door ongedierte.*

Koloniepaden

Tegenwoordig wordt er veel aandacht besteed aan het herstellen van oude paden. Dit gebeurt in allerlei provincies met verschillende partijen en worden vaak aangeduid als dorpsommetjes met veelal verrassende namen.

Deze dorpsommetjes kunnen dan ook een

initiatief zijn vanuit het plaatselijke dorpsbelang, of vanuit particulieren en verenigingen.

In de provincie Overijssel worden dorpsommetjes gesteund door de Overijsselse Vereniging voor Kleine Kernen (*de OVKK*) en andere partijen zoals de Provincie Overijssel en gemeenten (www.ovkk.nl). In Willemsoord liggen tegenwoordig ook al wandelroutes die de bekendheid en de leefbaarheid van het dorp moeten vergroten zoals die van Waterrijk en Het Heideveld.

Deze routes geven ook informatie over het dorp en haar historie. Wat in Willemsoord mist is een wandelroute die (*gedeeltelijk*) het tracé volgt van de koloniepaden en daarmee een aansluiting vormt met de andere wandelroutes. In bijlage 5 is te zien waar nog eventueel kansen liggen om de koloniepaden terug te brengen in het landschap.

Aan het terugbrengen van dit authentieke landschapselement kan als argument worden aangedragen:

- *Dat het kolonieverleden niet alleen zichtbaar word maar ook bijdraagt aan de belevingswaarde.*

Het bevorderen van behoud en herstel

In de provincie Overijssel wordt het herstel van Cultuurhistorische landschapselementen sinds 2008 gestimuleerd door de stichting Groene en Blauwe diensten die landschapsfondsen bestuurt in verschillende gemeenten, waaronder ook Steenwijkerland. De stichting zorgt onder andere ervoor dat er contracten komen met grondeigenaren voor de aanleg, het herstel en beheer van natuur en landschap op hun gronden.

Daarnaast ondersteunen en ontzorgt de stichting grondeigenaren en ontwikkelt en deelt zij kennis over de aanleg, het herstel en beheer van de gronden. Met de Groene en Blauwe diensten is het de bedoeling dat grondeigenaren een dienst bewijzen aan de maatschappij door bijvoorbeeld het aanleggen van wandelpaden en het herstellen en beheren van landschapselementen. Doormiddel van subsidie worden grondeigenaren tegemoet gekomen voor hun inspanningen (www.groenblauwedienstenoverijssel.nl).

In 2009 is het landschapsfonds Steenwijkerland opgericht. Dit landschapsfonds is ondergebracht bij de Groene en Blauwe diensten. De financiële steun komt voornamelijk vanuit de provincie en daarnaast vanuit de gemeente Steenwijkerland en private steun. De gebieden waar vooral op gericht wordt zijn: Paaslo, Steenwijkerwold, Steenwijkerkamp, Onna, Zuidveen en De Eese en Woldberg (www.streekfondsen.nl).

Om de landschappen rondom Willemsoord te behouden en te herstellen en omdat veel grondgebruik in agrarische en particulier bezit is, kan het tot de mogelijkheden behoren dat dorpsbelang hierover contact onderhoud met de grondbezitter, omwonenden en de gemeente.

Tegenwoordig zijn er met betrekking tot bescherming van onder andere landschapselementen de SNL en de Groene en Blauwe diensten beschikbaar voor particulieren en agrariërs. Het verschil zit er onder andere in dat de SNL vrijblijvend is en met de groene en blauwe diensten contracten worden afgesloten voor een langere periode, namelijk 21 jaar. Voor de gemeente Steenwijkerland is een periode afgesloten van 3 x 7 jaar, hierna wordt het beheer geëvalueerd.

De agrarische natuurvereniging werft onder andere mensen voor het herstel en het beheer van de landschapselementen in haar omgeving. De contracten voor agrariërs en particulieren worden opgesteld door landschap Overijssel. Voor 2016 wordt een nieuw collectief opgericht waarbij weinig veranderd voor de Groene en blauwe diensten.

Ook in Willemsoord zijn zowel particulieren als agrariërs die meedoen aan het landschapsherstel en/of behoud en in aanmerking komen

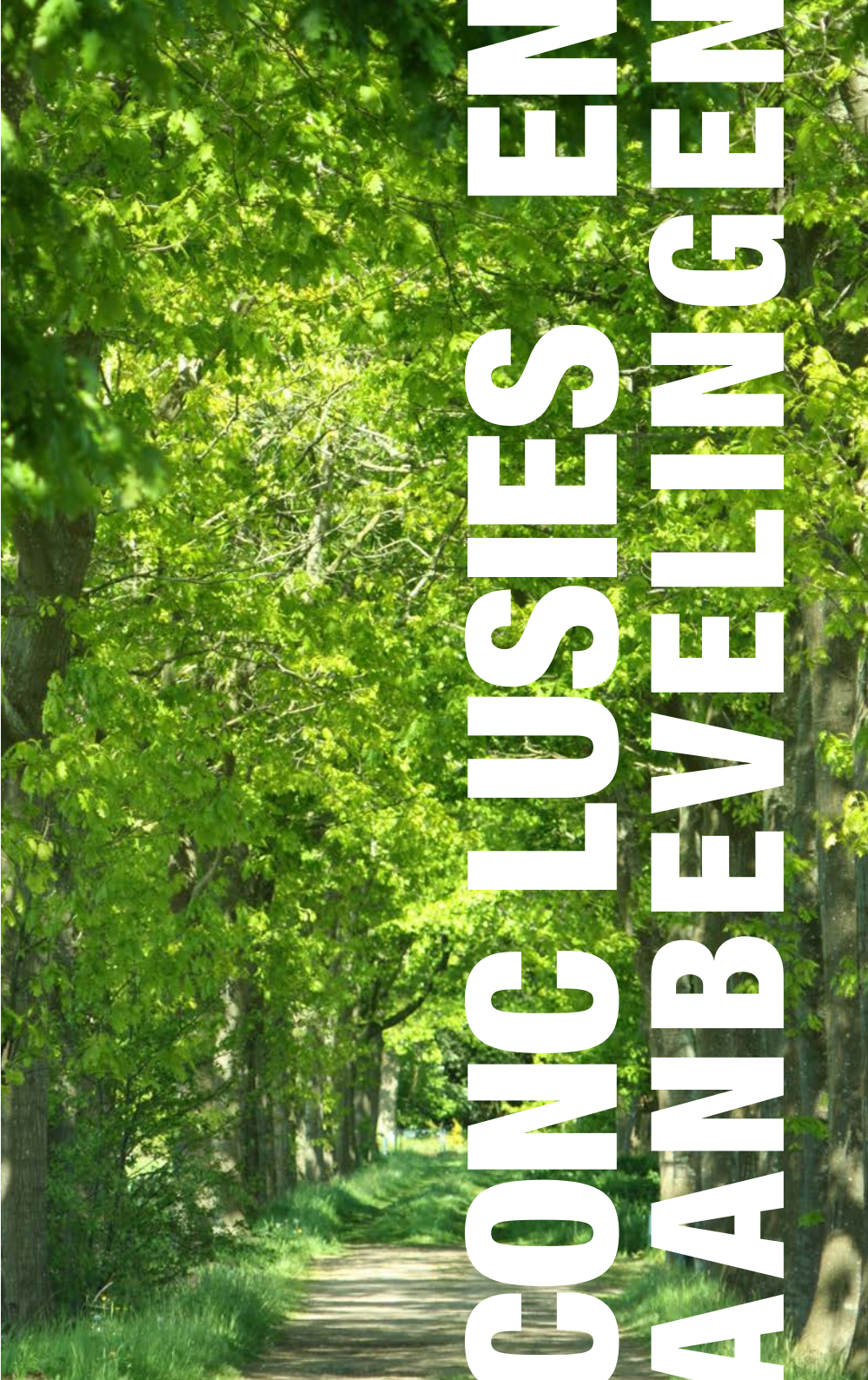
voor subsidie. De redenen dat sommigen niet onder de regeling willen vallen van de groene en blauwe diensten is in verband met de controles (*men wil geen bemoeienis van buitenaf*) en dat ze zelf het onderhoud van hun landschapselementen willen regelen (Fleer, 2015).

Mogelijkheden die voor dorpsbelangen liggen zijn:

- *mensen bewust te maken van de bijzonderheid van het landschap en de groene en blauwe diensten door het organiseren van een informatieavond.*

- *Het bekijken van de mogelijkheden voor een streekrekening. Deze is er op dit moment niet en kan zorgen voor extra inkomsten voor het landschap. Dit kan bijvoorbeeld voor de drie vrije koloniën of in samenwerking met het landschapsfonds.*

- *trekker van diverse projecten en contacten houden tussen de groene en blauwe diensten.*

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Beplanting van Amerikaanse eiken aan de Ronde Blesse

7

In dit hoofdstuk is ten eerste kort en bondig weergegeven welke bevindingen er zijn naar aanleiding van de eerder gestelde deelvragen. Daarnaast is hier antwoord gegeven op de in hoofdstuk 2 gestelde onderzoeksvraag: 'Welke mogelijkheden en kansen liggen er binnen de kolonie Willemsoord voor behoud, herstel en ontwikkeling van de historische landschappelijke structuren?'. Het laatste gedeelte geeft puntsgewijs aanbevelingen weer van de te ondernemen stappen met betrekking tot het behoud en herstel van het koloniale landschap.

De landschapselementen zoals lanen, houtwallen en koloniepaaadjes zijn ontstaan tijdens de oprichting van de Maatschappij van Weldadigheid. Ze hadden dus niet alleen een unieke waarde voor het landschap in Willemsoord maar ook voor de andere vrije koloniën. De aanleg van de laanbomen was waarschijnlijk voor beschutting en voor de aankleding van het landschap wat orde en netheid uitstraalde. De houtwallen dienden zeker het doel van beschutting tegen wind en schaduw van de koloniehuisjes en landbouwgronden. De koloniepaaadjes hadden de functie voor de kerkgang en dienden als verzamelpunt voor de kolonieboeren om over de gang van zaken in de landbouw te praten. De aanleg van deze landschapselementen heeft plaatsgevonden tussen 1820 en 1830. Van de houtwallen rond Willemsoord is bekend dat deze na 1822 waren beplant. De meeste lanen zijn nog in het landschap aanwezig en staan nog in verbinding met de andere vrije koloniën. Ook een aantal houtwallen liggen nog in het landschap maar hebben nog weinig verbinding meer met de andere landschapselementen. Van de koloniepaaadjes

Koningin Wilhelminalaan, waar de laanbomen zijn verdwenen

is weinig meer over. De schaalvergroting in de landbouw, omstreeks 1860 en de verkoop van Willemsoord als kolonie heeft een aantal houtwallen en de koloniepaaadjes uit het landschap doen verdwijnen. Ook de aanleg van de spoorlijn in 1868 en de snelweg Meppel – Heereveen, eind jaren tachtig het landschap doorsneden, waardoor veel in verbinding staande elementen nog verder uit elkaar zijn komen te liggen.

Voor het behoud en herstel van de landschapselementen is vooral gerefereerd aan de kaartbeelden van 1840 en 1900. De kaart van 1840 geeft een duidelijk beeld van de bloeiperiode van Willemsoord en het beeld uit 1900 vooral van wat er aan het einde van de kolonie nog in het landschap aanwezig was. Ook zijn bijvoorbeeld veel lanen en houtwallen uit 1900 nog in het landschap terug te vinden.

Het is allereerst belangrijk dat alle nu nog in het landschap aanwezig zijnde landschapsstructuren uit de kolonieke periode behouden blijven. Daarnaast is het zinvol om op een aantal plaatsen deze elementen weer terug te brengen. Omdat de lanen een van de belangrijkste fysieke dragers zijn in het landschap van zowel Willemsoord als de andere koloniën is voor gekozen voor alle lanen in het gebied mee te nemen. Voor de houtwallen zijn dit voornamelijk de plaatsen waar nu nog houtwallen aanwezig zijn en waar mogelijk het landschap versterkt kan worden. Voor de verdwenen koloniepaaadjes is gekeken waar de beste mogelijkheden liggen om deze terug te brengen in het landschap en waarmee een verbinding ontstaat met de andere in het gebied aanwezige wandelpaden.

Voor de lanen geldt dat vooral de aandacht moet worden gelegd op het behoud ervan. Het herstel is minder van belang. Het herstel in het centrum van Willemsoord heeft een grote toegevoegde waarde aan het verbinden van de lanen met de Steenwijkerweg en de zal een completer historisch beeld weer geven. Bij de houtwallen zit het vooral in het herstel.

De aanleg van nieuwe houtwallen zal zorgen voor beter en kenbaarder historisch landschap en zorgen voor verbindingen tussen de lanen en de overige houtwallen in het gebied, wat ook nog eens de biodiversiteit bevordert. Ondanks de verdwenen koloniepaden zijn er kansen om deze terug te brengen in het landschap die vooral liggen aan de oostkant van Willemsoord. Er zijn verschillende redenen om deze paadjes weer te herstellen namelijk dat het zorgt voor meer wandelgelegenheid in het gebied (*door bijvoorbeeld aan te sluiten op bestaande wandelroutes*) wat kan leiden tot meer recreatie, meer variatie brengt in het landschap en het kenmerk van de kolonie Willemsoord weer terugbrengt met een nieuwe functie daaraan gekoppeld.

Om het behoud en herstel te bevorderen kunnen bestaande en nieuwe lanen bijvoorbeeld een betere bescherming krijgen in het bestemmingsplan, houtwallen en paden kunnen worden hersteld doordat meer particulieren en agrariërs zich aanmelden bij de Groene en Blauwe diensten Overijssel waardoor er subsidie mogelijkheden zijn voor het beheer en herstel. Daarnaast kan er gezorgd worden dat er een streekrekening wordt geopend waardoor zowel bedrijven, burgers en overheden hier geld op kunnen storten waardoor er meer inkomsten binnenkomen om gezamenlijk te zorgen voor het behoud en het herstel van een mooi en bijzonder landschap.

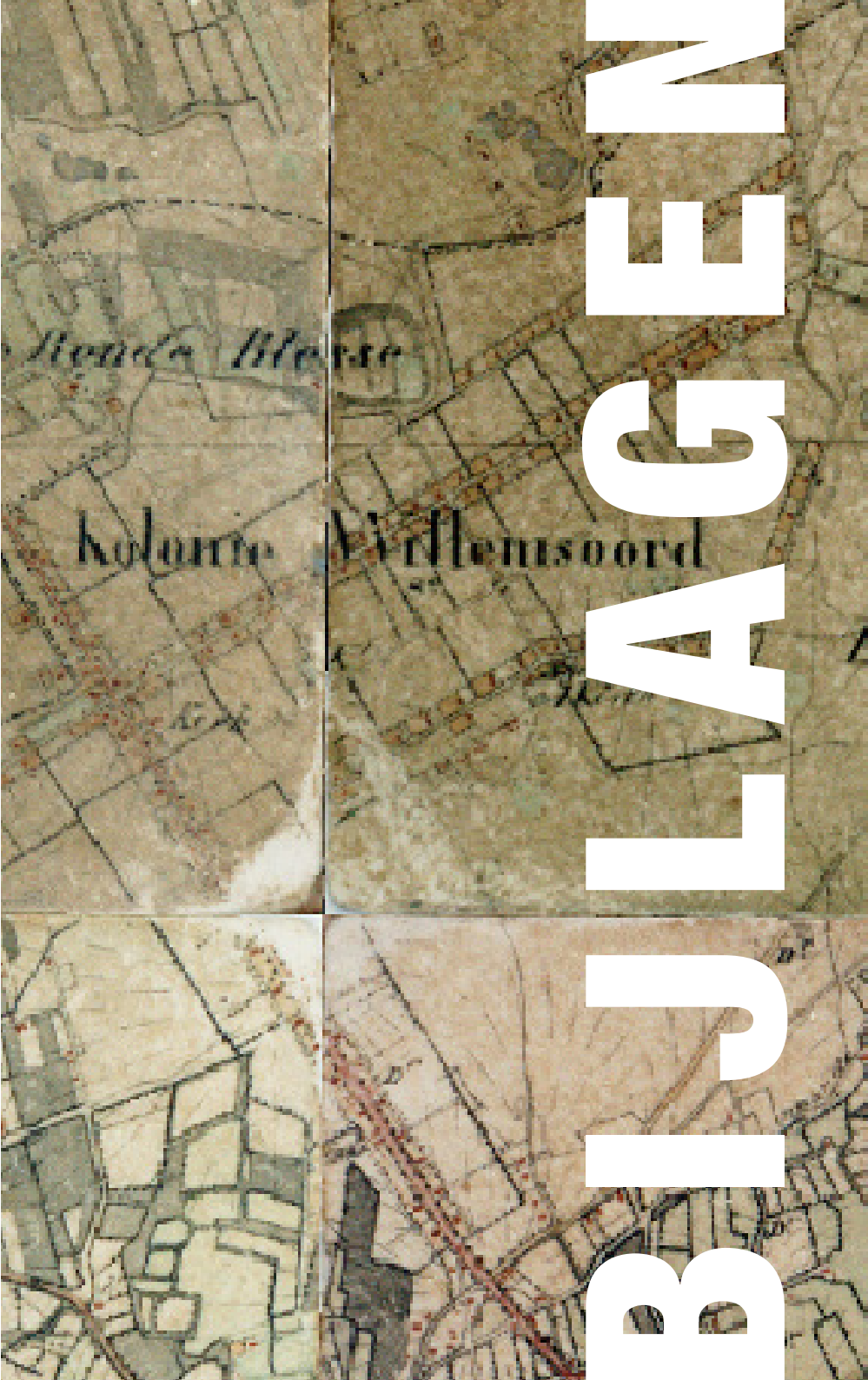
Dorpsbelang Willemsoord zou hierin een leidende rol kunnen vervullen door informatieavonden te houden door contacten te leggen tussen overheden, particulieren en landschap behorende en ondersteunende instanties. Hiermee is duidelijk geworden dat er tal van mogelijkheden en kansen liggen om het landschap te van de voormalige kolonie Willemsoord te behouden, beschermen en te ontwikkelen.

Aanbevelingen

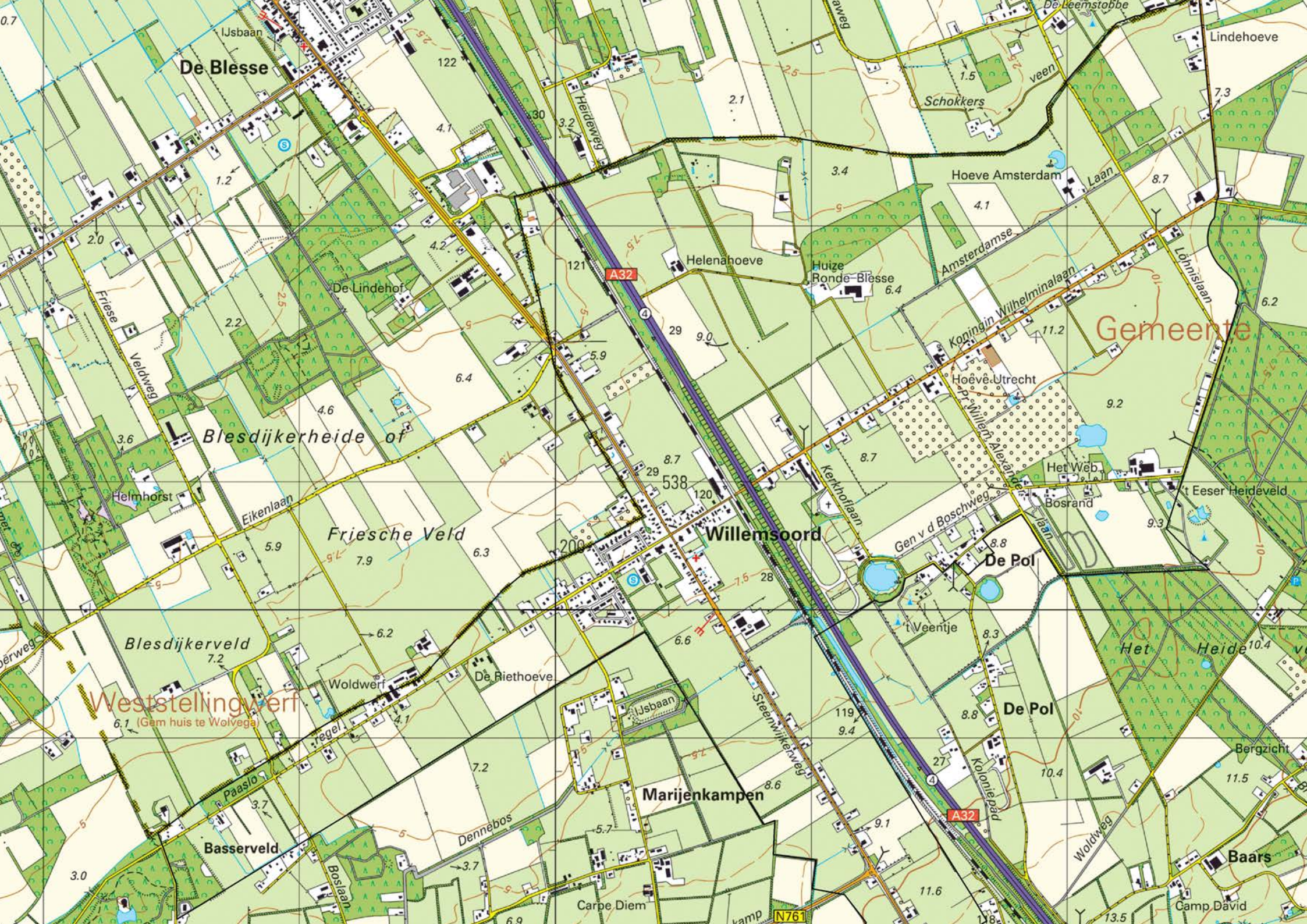
- *de mogelijkheden bekijken voor het opzetten van een streekrekening*
- *informatieavonden houden voor belangstellenden met betrekking tot landschapsfinanciering.*
- *Het bieden van mogelijkheden met betrekking tot lezingen over landschapsbeheer en herstel.*

Betrokkenheid en landschapsherstel

Bijlage 1	40
<i>Overzichtskaart straatnamen</i>	
Bijlage 2	42
<i>Overzichtskaart Willemsoord, 1898</i>	
Bijlage 3	44
<i>Houtwalherstel</i>	
Bijlage 4	46
<i>Lanenherstel</i>	
Bijlage 5	48
<i>Herstel koloniepaden</i>	
Bijlage 6	50
<i>Veldminuten Topografische Militaire kaart, 1840</i>	
Bijlage 7	52
<i>Topografische kaart, 1900</i>	

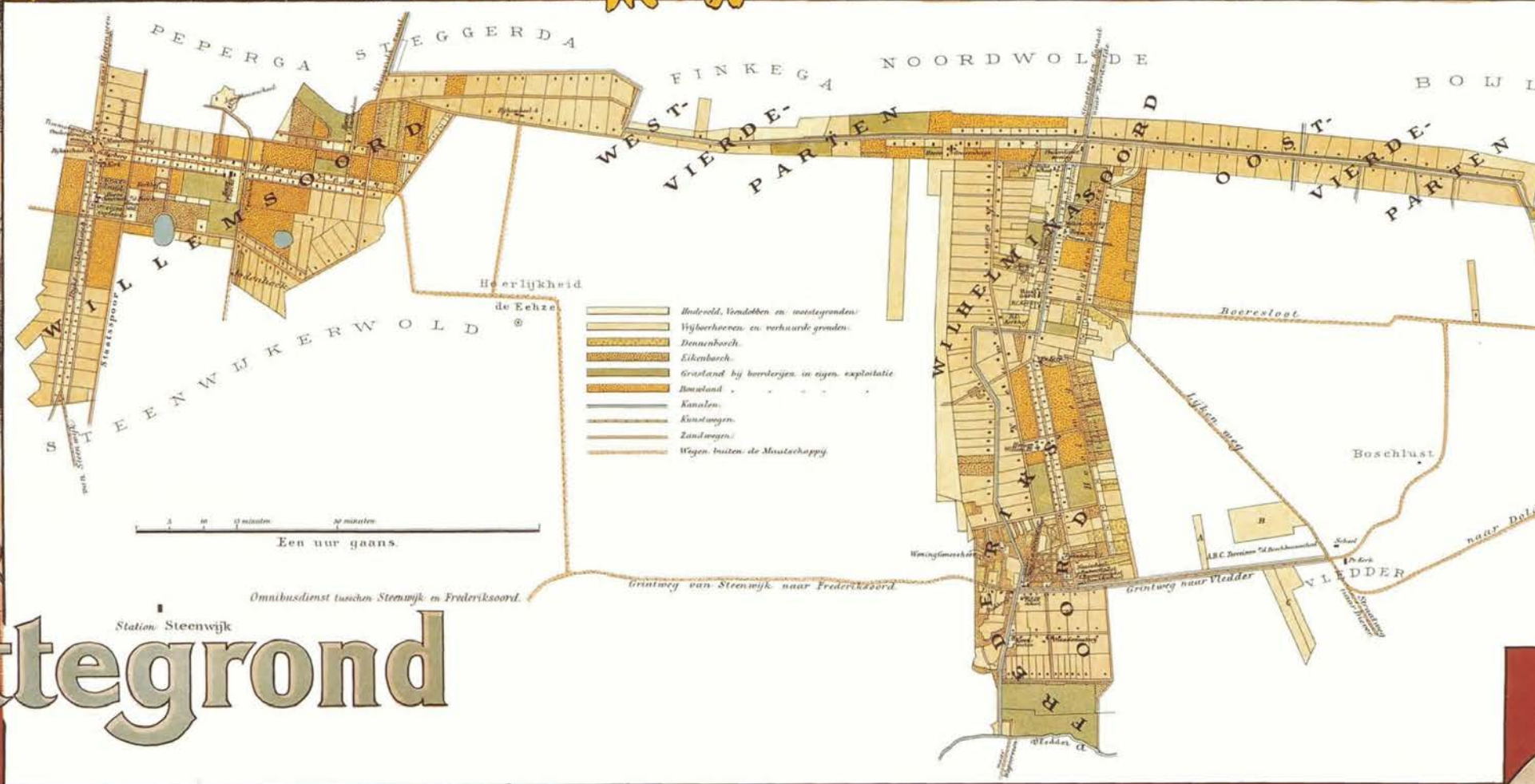
ve
al v.d. Bosch.

Arbeiderswoning

FREDERIKSOORD

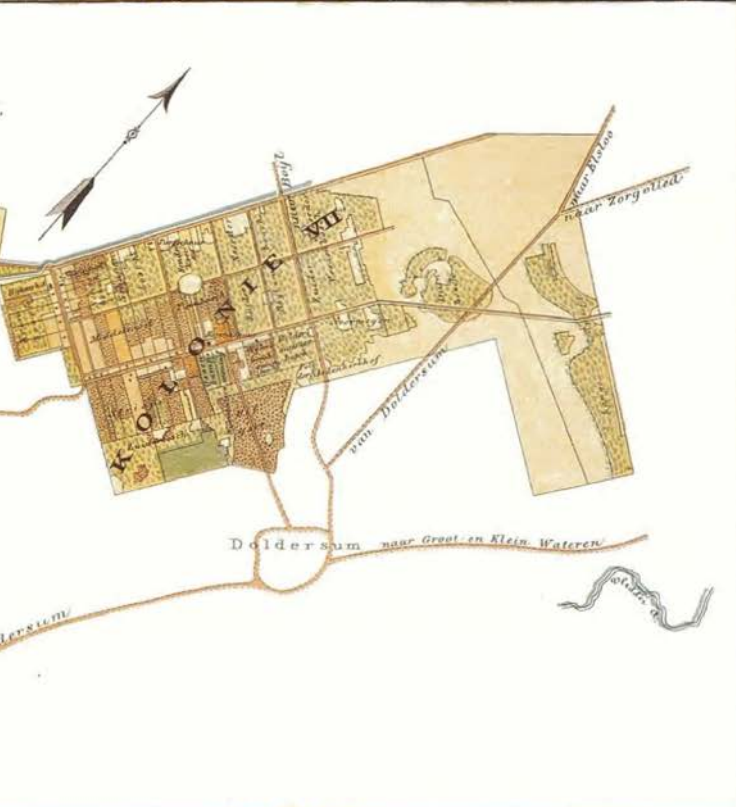
Rustoord

TRAM-OMNIBUS
Steenwijk-Frederiksoord

Plattegrond

VAN DE MAATSCHAPPIJ VAN WELDADIGHEID

 Bijlage 2: Overzichtskaart Willemsoord (1898)

De Blesse

122

Gaswinning

Heidehoeve

4.2

De Lindehof

121

Helenahoeve

Huize Ronde Blesse

6.4

Hoeve Amsterdam

4.1

Lindehoeve

8.7

Gratheuvel

6.2

Gemeente

Blesdijkerheide of

Friesche Veld

Willemsoord

De Pol

Het Heideveld

Het Heideveld

Blesdijkerveld

Weststellingwerf

Woldwerf

Klein Eiden

De Riethoeve

Marijenkampen

Basserveld

Dennebos

Carpe diem

Con Amore

Witte Paarden

Baars

Camp David

N761

Bentekamp

Woldweg

Baarsweg

Zandhoeve

Brauwerringen

Bergzicht

Het Heideveld

De Pol

Caravanpark Veentje

Caravanpark De Bosrand

Het Web

Hoeve Utrecht

Koningin Wilhelminalaan

Amsterdamselaan

Huize Ronde Blesse

Helenahoeve

Gaswinning

Heidehoeve

4.2

De Lindehof

121

Helenahoeve

Huize Ronde Blesse

6.4

Hoeve Amsterdam

4.1

Lindehoeve

8.7

Gratheuvel

6.2

Gemeente

Blesdijkerheide of

Friesche Veld

Willemsoord

De Pol

Het Heideveld

Het Heideveld

Blesdijkerveld

Weststellingwerf

Woldwerf

Klein Eiden

De Riethoeve

Marijenkampen

Basserveld

Dennebos

Carpe diem

Con Amore

Witte Paarden

Baars

Camp David

N761

Bentekamp

Woldweg

Baarsweg

Zandhoeve

Brauwerringen

Bergzicht

Het Heideveld

De Pol

Caravanpark Veentje

Caravanpark De Bosrand

Het Web

Hoeve Utrecht

Koningin Wilhelminalaan

Amsterdamselaan

Huize Ronde Blesse

Helenahoeve

Gaswinning

Heidehoeve

4.2

De Lindehof

121

Helenahoeve

Huize Ronde Blesse

6.4

Hoeve Amsterdam

4.1

Lindehoeve

8.7

Gratheuvel

6.2

Gemeente

Blesdijkerheide of

Friesche Veld

Willemsoord

De Pol

Het Heideveld

Het Heideveld

Blesdijkerveld

Weststellingwerf

Woldwerf

Klein Eiden

De Riethoeve

Marijenkampen

Basserveld

Dennebos

Carpe diem

Con Amore

Witte Paarden

Baars

Camp David

N761

Bentekamp

Woldweg

Baarsweg

Zandhoeve

Brauwerringen

Bergzicht

Het Heideveld

De Pol

Caravanpark Veentje

Caravanpark De Bosrand

Het Web

Hoeve Utrecht

Koningin Wilhelminalaan

Amsterdamselaan

Huize Ronde Blesse

Helenahoeve

Gaswinning

Heidehoeve

4.2

De Lindehof

121

Helenahoeve

Huize Ronde Blesse

6.4

Hoeve Amsterdam

4.1

Lindehoeve

8.7

Gratheuvel

6.2

Gemeente

Blesdijkerheide of

Friesche Veld

Willemsoord

De Pol

Het Heideveld

Het Heideveld

Blesdijkerveld

Weststellingwerf

Woldwerf

Klein Eiden

De Riethoeve

Marijenkampen

Basserveld

Dennebos

Carpe diem

Con Amore

Witte Paarden

Baars

Camp David

N761

Bentekamp

Woldweg

Baarsweg

Zandhoeve

Brauwerringen

Bergzicht

Het Heideveld

De Pol

Caravanpark Veentje

Caravanpark De Bosrand

Het Web

Hoeve Utrecht

Koningin Wilhelminalaan

Amsterdamselaan

Huize Ronde Blesse

Helenahoeve

Gaswinning

Heidehoeve

4.2

De Lindehof

121

Helenahoeve

Huize Ronde Blesse

6.4

Hoeve Amsterdam

4.1

Lindehoeve

8.7

Gratheuvel

6.2

Gemeente

Blesdijkerheide of

Friesche Veld

Willemsoord

De Pol

Het Heideveld

Het Heideveld

Blesdijkerveld

Weststellingwerf

Woldwerf

Klein Eiden

De Riethoeve

Marijenkampen

Basserveld

Dennebos

Carpe diem

Con Amore

Witte Paarden

Baars

Camp David

N761

Bentekamp

Woldweg

Baarsweg

Zandhoeve

Brauwerringen

Bergzicht

Het Heideveld

De Pol

Caravanpark Veentje

Caravanpark De Bosrand

Het Web

Hoeve Utrecht

Koningin Wilhelminalaan

Amsterdamselaan

Huize Ronde Blesse

Helenahoeve

Gaswinning

Heidehoeve

4.2

De Lindehof

121

Helenahoeve

Huize Ronde Blesse

6.4

Hoeve Amsterdam

4.1

Lindehoeve

8.7

Gratheuvel

6.2

Gemeente

Blesdijkerheide of

Friesche Veld

Willemsoord

De Pol

Het Heideveld

Het Heideveld

Blesdijkerveld

Weststellingwerf

Woldwerf

Klein Eiden

De Riethoeve

Marijenkampen

Basserveld

Dennebos

Carpe diem

Con Amore

Witte Paarden

Baars

Camp David

N761

Bentekamp

Woldweg

Baarsweg

Zandhoeve

Brauwerringen

Bergzicht

Het Heideveld

De Pol

Caravanpark Veentje

Caravanpark De Bosrand

Het Web

Hoeve Utrecht

Koningin Wilhelminalaan

Amsterdamselaan

Huize Ronde Blesse

Helenahoeve

Gaswinning

Heidehoeve

4.2

De Lindehof

121

Helenahoeve

Huize Ronde Blesse

6.4

Hoeve Amsterdam

4.1

Lindehoeve

8.7

Gratheuvel

6.2

Gemeente

Blesdijkerheide of

Friesche Veld

Willemsoord

De Pol

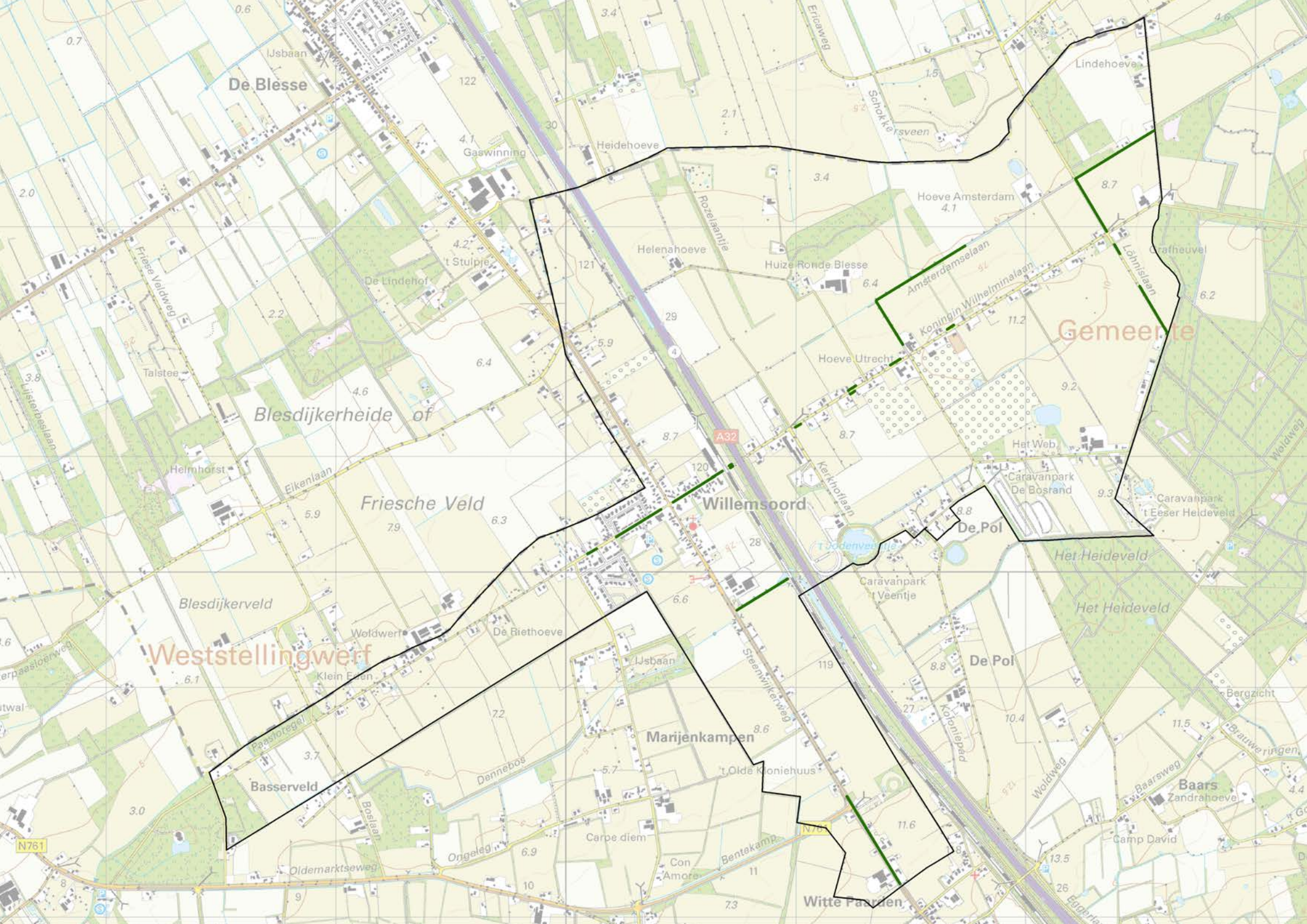
Het Heideveld

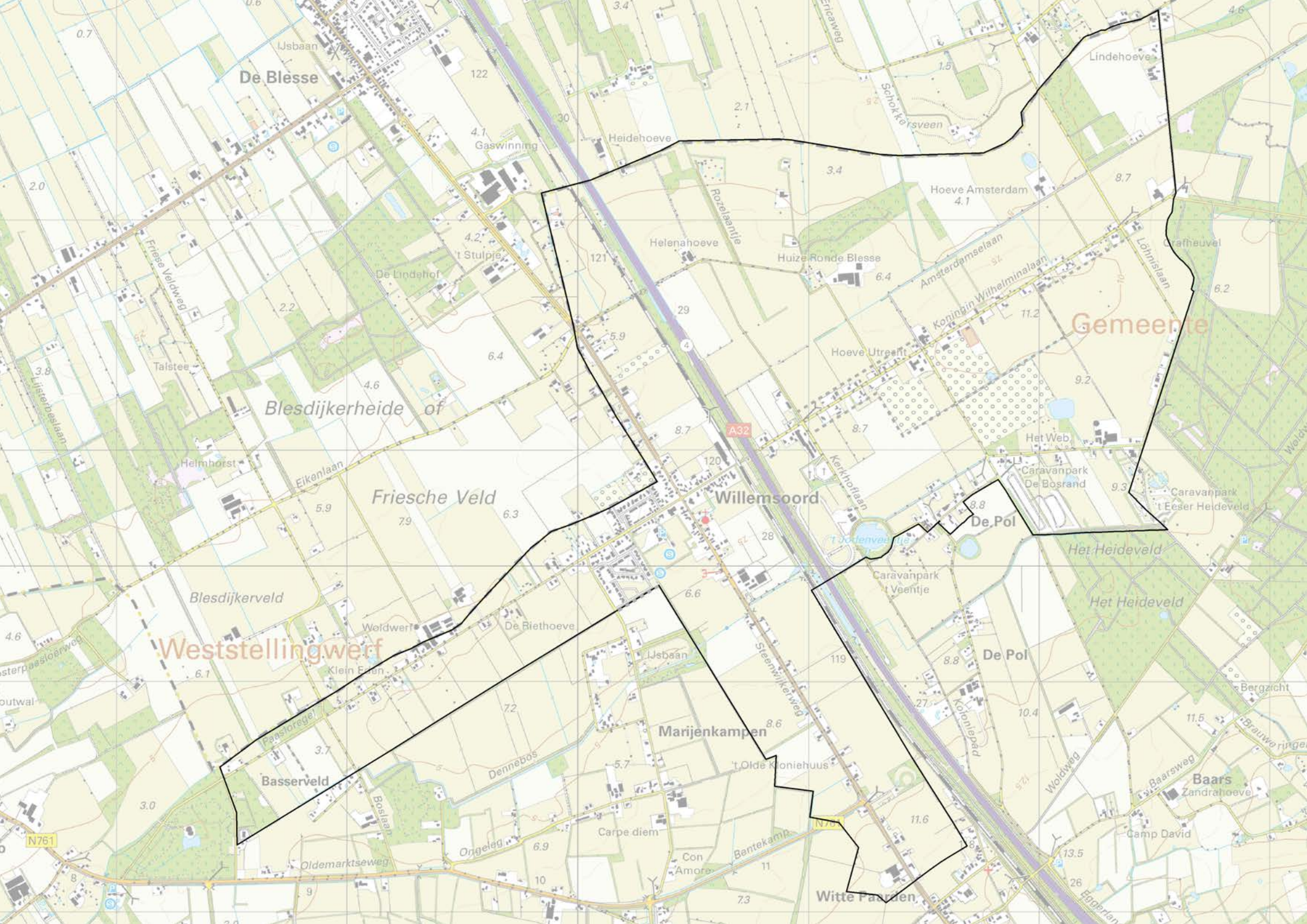
Het Heideveld

Blesdijkerveld

Weststellingwerf

Woldwerf

De Blesse

Blesdijkerheide of

Friesche Veld

Willemsoord

Marijenkampen

De Pol

Gemeente

Weststellingwerf

Basserveld

Het Heideveld

Het Heideveld

Baars

Witte Paarden

N761

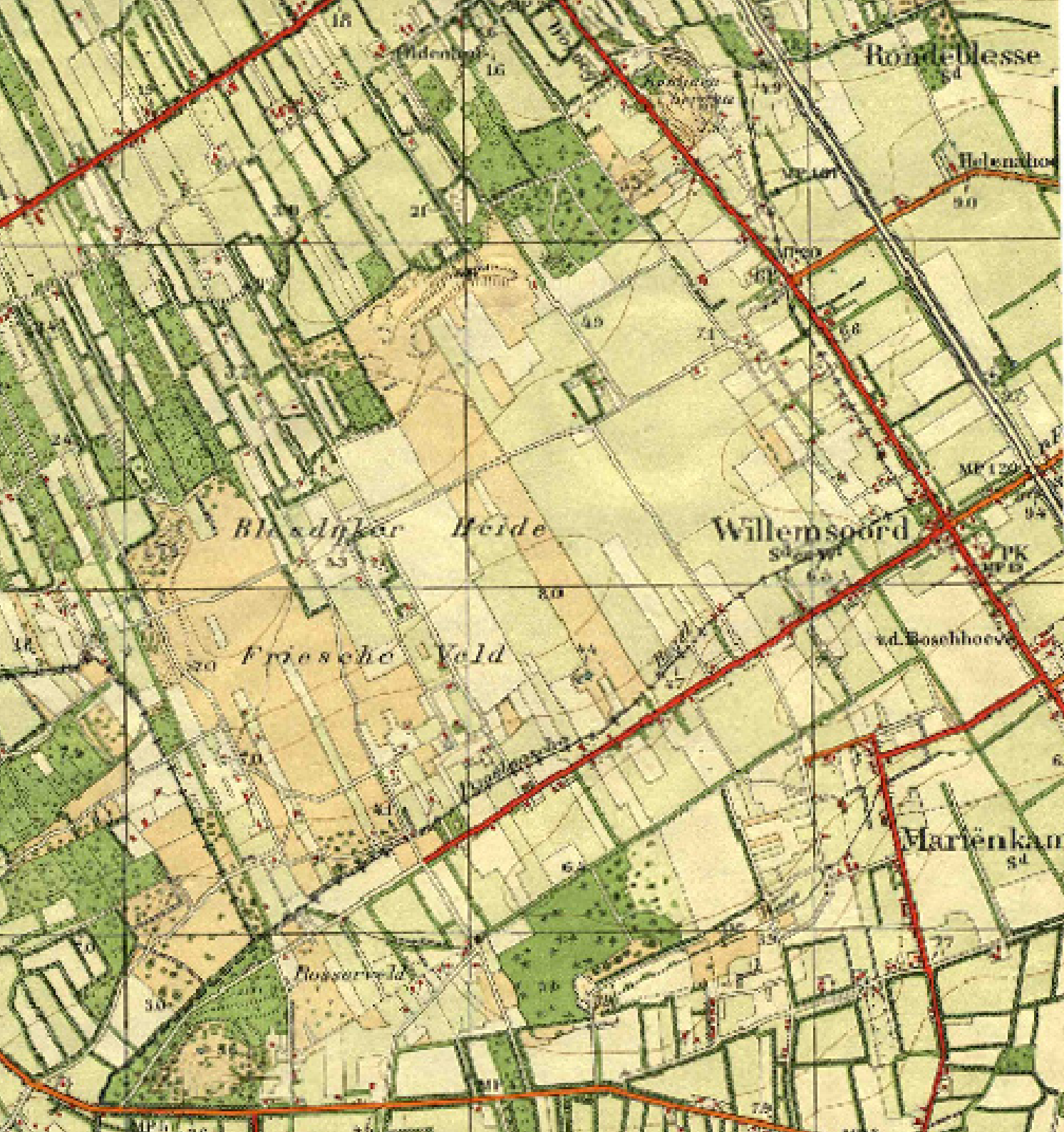
A32

N76

 Bijlage 6: Veldminuten Topografische Militaire kaart, 1840

 Bijlage 7: Topografische kaart, 1900

LITERAATUUR EN BRONVERMELDING

Boeken

Betten, E., e.a. (2015), Koloniën van Weldadigheid, Stichting Noorderbreedte: Groningen.

Bos, B., e.a. (2010), Onderweg naar overmorgen.

Haartsen, A. J. (z.j.), CultGIS: beschrijvingen Overijsselse regio's, Ministerie van landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Bureau Lantschap.

Kloosterhuis, C.A., (1981), De bevolking van de vrije koloniën der Maatschappij van Weldadigheid, De Walburg Pers: Zutphen.

Oorschot van, A.C., Zuurbier, P. (1988), De Maatschappij van Weldadigheid en haar invloed op het cultuurlandschap rond Vledder, Noordenlicht.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (2012). Rekening houden met cultuurhistorisch waarden. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Rövekamp, C.J.A., Maes, N.C.M. (1995), Werkdocument IKC Natuurbeheer NR W-77, IKC Natuurbeheer: Wageningen.

Schutten, J. P. (2013). Koloniën van Weldadigheid, op weg naar Werelderfgoed (2018), Stichting Noorderbreedte: Groningen.

SRE (2012). Bestemmingsplan Noordelijke kernen.

Vervloet, J.A.J. (1984). Inleiding tot de historische geografie van de Nederlandse cultuurlandschappen, Pudoc: Wageningen.

Internet

‘Kolonien van Weldadigheid weer een stap dichterbij UNESCO werelderfgoed status’, www.provincie.drenthe.nl/actueel/nieuwsberichten. site provincie Drenthe, bezocht 22 – 05-2015.

‘Historie’, maatschappijvanweldadigheid.nl/wordpress/?page_id=14. site Maatschappij van Weldadigheid, bezocht 03-04-2015.

‘Buitengebied Steenwijkerland 2014; regels’, www.steenwijkerland.nl/Inwoners/wonen_en_bouwen/Bouwen_en_verbouwen/Welstandsnota_per_gebied/Tussen_Oldemarkt_en_De_Eese. site gemeente Steenwijkerland, bezocht 14 -05-2015.

www.ovkk.nl (*april, mei 2015*)

www.gisopenbaar.Overijssel.nl (*april, mei 2015*)

www.streekfonds.nl (*mei 2015*)

www.groenblauwedienstenoverijssel.nl (*mei 2015*)

www.kolonienvanweldadigheid.nl (*maart, april 2015*)

www.watwaswaar.nl (*april, mei 2015*)

Mondeling verkregen informatie

De heer H. Betten, beheerder groen bij de gemeente Steenwijkerland, interview met hem gehouden op 27-03-2015.

De heer B. de Boer, secretaris/penningmeester bij het Heideveld, interview met hem gehouden op 27-05-2015.

Mevrouw M. van den Broek, beleidsmedewerker Ruimtelijke en Economische Ontwikkeling bij de gemeente Steenwijkerland, via de e-mail contact gehad in mei 2015.

De heer J. Eppinga, secretaris bij Dorpsbelang Willemsoord, telefonisch contact met hem gehouden op 25-03-2015.

De heer T. Flee, Kopse Agrarische Natuurvereniging, interview met hem gehouden op 27-05-2015.

De heer B. Kuiper, inwoner van Willemsoord, auteur en oud voorzitter van de vereniging Dorpsbelang Willemsoord, interview met hem gehouden op 20-04-2015.

De heer J. Mensink, directeur Maatschappij van Weldadigheid, interview met hem gehouden op 08-05-2015.

De heer W. Schackmann, historicus, gesprek met hem gehad in april 2015.